

జీవిత భారం

— చిత్రకారుడు శ్రీ ఎ. సైదిరాజు

“ఉత్తమ యిల్లాలు”

శ్రీ బుచ్చిబాబు

[స్థలం : పొలంచుట్టు చదునుగావున్న గట్టు. అక్కడక్కడ పెద్దవి, చిన్నవి రాతిబండలుంటాయి.

గట్టున కూర్చుని చంద్రన్న తాటిమట్టలు కత్తితో చదును చేస్తూంటాడు. వయస్సు పాతికలోపు. మోకాళ్ళమీదికి మెలితిప్పి, బిగించి గోచీపోసిన పంచకట్టు, బుజంమీద ఎర్రంచు తువ్వాయి.

[ప్రవేశం శేషు. వయస్సు ఇరవైనాలుగు. లాల్చీ, పంచె, చేతులో మధ్య వ్రతికపెట్టిన పుస్తకం. తిన్నగా వచ్చి బండమీద కూర్చుంటాడు.]

చంద్రన్న : బండలు శేషయ్యబాబు. ఏటిలా దైచేసి నాగు? బస్తీలోవుంటే వోరికి మీకు యీజేం పొన్నపోతుంది?

శేషు : పొన్నపోకనే యిట్లా వచ్చా చంద్రన్నా. ఏమిటో పట్టెటాళ్ళో ప్రకృతి, ప్రకృతంగా, హాయిగా వుంటుందంటారు. నాకేమీ ప్రకృతిం, హాయి కనబళ్ళేదు. ఇంటిదగ్గర, గొడవలు, తగువులు, బావగారి తీర్పులు...

చంద్ర : కరణం గారి బోగిలంటే మరేటనుకున్నాడు? తీర్పులు పెట్టేవోరుంటున్న కొట్టి తగవులుంటాయండి. మరో పదిరోజులుపాటుంటారాండి?

శేషు : శేలవరింకా వో నెలరోజులున్నాయి. చదువు నునేందుకు నాలుగైదు పుస్తకాలు తెచ్చుకున్నా గనక, కాలక్షేప మవుతోంది. లేకపోతే యీ పాటికి బిచాకా ఎత్తేయ్యల్సిందే.

చంద్ర : ఈ సగువులపుడే, మీకేం వుద్దోగం నేస్తారండి?

శేషు : పీడరీ వృత్తి.

చంద్ర : అదేటండి. అది జుక్కా గగువుల యన్వారకు కదాండి...!

శేషు : (నవ్వుతాడు) ఉంకోళ్ళు తగువులు తీరుస్తుంటే మాడ్డం విసుగువుడుకుందిగాని మనమే తీరిస్తే...

చంద్ర : ...తీరిపోతుంది. (అటూ యిటూ హాసి)

ఛన్—కొట్టిద్దామంటే నెట్లని వో ముందే కనబడండి. అనుగో ఆ రామిగాడిపనే—ఎవడూ యిక్కడలేకందా నూసి, ఆట్లకని రావడం ముంజీలు కోసేయ్యవం.

శేషు : అట్లంటే జ్ఞాపకం వచ్చింది. ఎవరు చంద్రన్నా—మొన్న సాయంత్రం యిటాకేసి వో అమ్మా యొచ్చింది—దూరం నుంచి చూశా, మొహం సరిగా కనబళ్ళేదనుకో... ఇరవైయ్యేళ్ళుండొచ్చు. పాపార్గా, దర్జాగా నడుచుకుంటూ, పాడుకుంటూ పెడుతోంది. దగ్గరగా కళ్ళిచూద్దామనుకుంటుంటుంటే, లేడిలా ఎగురుకుంటూ పెళ్ళిపోయింది.

చంద్ర : అదాండి—అదియేంటి—వో ఎర్రబాగుల్లి.

శేషు : అంటే?

చంద్ర : ఏడివాల్సినకాడ నవ్వుతాడి; నవ్వాల్సిన కాడ ఏడు తాడి. తల్లితండ్రి సిన్నతనలో పొయ్యారండి. ఇంటికాడ యిన్నాళ్ళు తాకుంటేవాడు. ఆడు నచ్చినకొట్టుంచి ఇది పనిపాట నెయ్యకుండా మొరాయింతుక్కుకుంటుంది.

శేషు : మరి భుక్తి?

చంద్ర : బగవంతుడికి తెలియాల, అదిగితే “శ్రులనోనన్లు తగుత—గారి తింటా” నంటుండండి—ఎర్రది.

దీ పైనలు

నాటికలో శ్రీ బుచ్చిబాబు నాపాటల కేవిక్కువ అవకాశం యిచ్చారు. కాని కథా సంవిధానమునకు, పాత్ర నిర్వహణమునకును (Plot and Character development) అంతగా ప్రాముఖ్యత నీయలేదు. ఈనాటక నిర్మాణంలో గాని, భావతోగాని, పాత్ర పోషణతోగాని నాకెంతమాత్రము సంబంధం లేకున్ననూ ‘ఎంకి’ అనుపేరున్న మాత్రమునే కథావస్తువు నాడైనట్లు పొంగిపోవుట ఎరుగుదును గాని విమర్శించుట ఎరుగని వాడనగుట యీనాటకం నామనను కలిచి వేసినదనియు, యీనాటకంలో శ్రీ రచయిత ఎంకిపై కనుపరచిన ప్రేమ నాకు కన్నెర చేయుటకు మారుగా మనశ్శాంతి నిచ్చుచున్నదనియు మాత్రం యిక్కడ పెప్పి శ్రీబుచ్చిబాబుని దీవిస్తున్నాను.

దివాన }
15-12-52 }

(నం) నంమూరి వెంకటసుబ్బారావు.

శేషు : మొన్న మా బావగారు, అక్క, ఈ యెంకినిగురించే కాబోలు లదాయేసుకున్నారు. అంత కత్తైన మొహం లేదంటుంది అక్క, అడివికోరింటాడు బావగారు.

చంద్ర : సక్కదనం గనక లేకుంటే దానాల్లు సాగనిద్దురా వూళ్ళో జనం....!

శేషు : కథానాయకులారా ఏం ?

చంద్ర : కతలకింద పెప్పుకుంటాడు—కరణం గామయ్య గార్ని కదలేయ్యండి తెలుపై. మీ బావగారేగా. తోటల్లో పప్పు, పూలు బతకనియ్యదు. కనబడ్డ మొగాడితోటల్లా పరాచికాలు, కులకటం, అల్లదుగో ఆ నాయు డోడు దొరికాడు, పనిపాల్లు లేకుండా...అడు, అది పాలాలంట నికొద్దు, ఎకసెక్కాలు—ఓ...మొన్నే పైందో తెలుసాండి ?

శేషు : చెప్పు చెప్పు—వింటుంటే కవిత్వం పుట్టుగొస్తోంది.

చంద్ర : ఇది రెడ్డయ్యపాలం, అల్పిద్దరూ యాడకొచ్చి, అంగామా చేసినారు. అంటే, యాతపెట్లు నరికయ్యడం—యెంకి సావర్తి పాలం నడుంగా పండుకుంది. అడు మామిడితోపులో జొరబడి, విందిలేకుండా దులిపేశాడు. ఆ మట్టున, రెడ్డయ్య దుడ్డు కర్రరిప్పి, మక్కరిగడ్డతనన్నాడు. నే నడ్డుపడినా...ఇంక యిటికేసి రావడానికి యీల్లేదని సెప్పేశా. ఇంక గారండి...భో భో...అయ్యో దూడలా గడ్డోమి పైసలా...భోయ్ భోయ్... ఆటిని తరిమిస్తా—

[పరిగెడతాడు—శేషు పుస్తకం తెరిచి చదవడం మొదలెట్టి కుణంలో మూసేసి, శేబులోంచి సిగరెట్టుపెట్టి తీసి, జొల్లపైకి తాగి, చించి పెనకభాగం వ్రాయడం మొదలెడతాడు. 'యెంకి వొంటి పిల్ల లేదోయ్, యెంకి నావొంకింక రాదోయ్' అని పై కంటాడు. ఇంతలో యిద్దరువ్యక్తులు కొంచందూరంగా కొలనుగట్టన బండపెనక నిలబడతారు. శేషుమూర్చున్న బండమీదినుంచి దిగిపోయి, వారికి కనబడకుండా పొంచి కూర్చుని, వారికేసి చూస్తుంటాడు—]

ఆమె : ఇట్లెందుకొచ్చా ?

అతను : నీకోసరమే.

ఆమె : ఎందుకేంటి ?

అతను : అది తెలిస్తే, నే భగవంతుడై...

ఆమె : పో—

అతను : ఏళ్లలోకి పోవాల. నూడిటు...

ఆమె : నే నూడ్లు...

అతను : నీముంగలే సచ్చిపోతా.

ఆమె : ఎట్లా ? కత్తులు, కతార్లు ఎయ్యి ?

అతను : నీ నూపు బాకు; లేకుంటే యీ సెక్సో పడతా...

ఆమె : పడు. నీశ్యేయ్యి ? (నవ్వుకుంది) అట్ట దూరంగా కూకో...

అతను : సచ్చాం.

ఆమె : ఏటవి ?

అతను : పెద్దయ్యోస్తుండాడు. ఉదాయద్దాం.

ఆమె : ఏం వొస్తే ? రానీ భయమా నీకు ?

అతను : పెద్దయ్యంటే నీకు తెల్లు. ఊర్లోకల్లా పవరైన పెద్దకునిషి.

[పెద్దయ్యోస్తాడు. వయస్సు యాభైపైన, నిండైన పంచి కట్టు, భిద్దగు కమ్మిజా, చేతులో కర్ర, పొయ్యి క్రొపింగు సెరిసింది.]

పెద్దయ్య : సిగ్గుసెరా లేవంట్రా అడ్డగాడిదల్లాగ...మీ మామ యాతంకాడి వొక్కడూ చస్తుండాడు...పోయి సాయపడారు ? లేకపోతే, మీ బాబయ్యతోకూడి మిషనుపని చేసుకోరాదు—నీ కెందుకు బుద్ధిలేక ? మీ అమ్మ మంచానబడి మూలిగి చస్తావుంది.

ఆమె : నాకు...మరి మరేమో...

అతను : అదికాదు తాతా...మరి మాకు...

పెద్ద : ఏడికారు...కొంపలకి నడివండి.

అతను : కొంపకి...మరి.

ఆమె : అమ్మకి గోరింతాకు...కావాలంటే...

పెద్ద : కదలండి ఇటా స్తీరా...రెడ్డయ్య నరికేస్తాడు.

[వాళ్ళిద్దరు గజగబ నడుస్తారు. పెద్దయ్య మగోదిక్కున నల్లిపోతాడు—శేషు నిలబడి వ్రాసినదాన్ని పైకి, వాటగా చదువుతాడు—]

యెంకి వొంటి పిల్ల లేదోయి లేదోయి

యెంకి నావొంకింక రాదోయి రాదోయి

మెళ్లో పూసలపేరు

తల్లో పూవులపేరు

కళ్ళేత్తిలే సాలు

కనకాబినేకాలు.

యెంకి వొంటి పిల్ల లేదోయి, లేదోయి...

సెక్కిట సిన్నీమచ్చ

సెక్కిత సాలదు లచ్చ

వొక్కనవ్వే యేలు

వొళ్ళరవోయి దూరాలు.

[ఇంతలో చంద్రన్న వొచ్చి కర్ర నిలకెట్టి, దానిమీద గడ్డం ఆనించి వక వక నవ్వుతాడు]

శేషు : ఏం, ఎందుకు నవ్వుతున్నావు చంద్రన్నా ? నాగరి కతలో మమేకమైన దాబోటివాళ్ళకు ప్రాకృతికమైన, సహజమైన సౌందర్యాన్ని చూసినప్పుడు, కవిత్వమొస్తుంది. మాబావగారు యెంకిలో అందం చూశ్శకపోయ్యాడంటే, ఆయనలో నాగరికత లేదనేనా అనుకోవాలి...

[చంద్రయ్య యింకా నవ్వుతాడు]

లేకపోతే నీకు పిచ్చేనా ఎత్తించనుకోవాలి.

చంద్ర : (నవ్వు ఆపుకుంటూ) మిమ్మల్ని నూర్తుంటే నాకేంటి, ఎవరికైనా, నవ్వు...నవ్వు...(విరగబడి నవ్వేస్తాడు)

శేషు : నవ్వుకి కారణం లేదా ఏమిటి కర్మ ?

చంద్ర : అదుగో...మీరే నవ్వు మొగం పెడుతున్నారు...

శేషు : నీ వైఖరి చూస్తుంటే నాకూ కాస్తంత నవ్వుగానే వుంది...

చంద్ర : (తమయించుకుని) ఆ ఎళ్ళే పిల్లని నూసి యొక నుకుండాదు...

శేషు : అవును, కాదా ఏం?

చంద్ర : అది పూతోరింటాడ బడుసు. సీతా యంటాడు అడు దాసుగాడు. మిసనుకొట్టు గన్నెయ్య తమ్ముడు కొడుకు... నా న్నవ్వలేను బాబు... ఇదేం యొకంకి! యొంకి అగుబైట కన బడిందంటే... సెంద్రుడు కూడా సిగ్గుపడాల్సిందేనండి.

[శేషు నవ్వుతాడు.]

చంద్ర : ఎందుకండి నవ్వులు?

శేషు : నా కవితాన్నికి నవ్వావా మరి... కాసేపు నీ కవిత్వానికి నన్ను నవ్వనీ...

చంద్ర : ... శేషుబాబు... పొద్దోయింది లెగండి పోదాం. నే దూళ్ళని తోలుకొస్తాను మీరు కదుల్తాంనండి.

[ఇద్దరూ వెడతారు - యొంకి కళ్ళుమూసుకుని తూలిపడుతూ ప్రవేశిస్తుంది. వయస్సు యిరవై వొకటి, పసుపురంగు చీర గోచి పోసి కట్టు, అకుపచ్చరంగు తెల్లపూలు అద్దకం గెవిక, జడ సగం సగం అల్లి వొదిలేసి, కైకి కొప్పులా మెలితిప్పి కడుగుంది. కొప్పులో ఎర్రమందారాలు; చేతికి చామంతిపూలు మాలగా కట్టి వుంటాయి. చామనచాయ, నన్నటి కోలమొహం, పొడుగ్గా సాగా రిన కళ్ళు, మెళ్ళో పూసలవేరు, చెక్కిట చిన్నిమచ్చ.

సెలక నాయుడు బావ. నుబుగుగా ఎదిగిపోయిన వుంగరాల జాట్లు, పొగాలో యిమడిక, చుట్టూ జారి కనిపిస్తూ వుంటుంది. పొట్టిచేతుల తెల్లకద్దరు కమ్మిజా. మొకాట కిందికి దిగిన నీరకాయి పంచి.]

బావ : ఏట నెంకి తూలుందా? పడితే పగ్గుడతాయి.

యొంకి : కళ్ళు మూతడితే కల్లో నీవొక్కడివే కనబడ్డావు బావా..... కళ్ళల్లో సత్తెంక కట్టినట్టుందావు. నేలేను. భయ మేసింది. నీకోసరం ఎతుక్కుంటూ కలంత గాలించాను. ఆపడక పోతే తూలిపడ్డా కామాను. కళ్ళు తెరిసి నిన్ను నూసేతరికి కలంత కరిగింది మావో!...

బావ : ఏదో ఎర్రూసులాడుతున్నే వుంటా కింకి...

యొంకి : అటు నూడు మావా, మనం పొద్దంత యాడ తిర గతం నూసి నూసి, యిసుగేసి నూరుడు కొండెనక దిగినాడు... నూపివా...?

బావ : మన్ని నూత్తానికోసరం పొద్దున్నే మల్ల లెగుస్తా దుతే...

యొం : మనం ఏం తిసాతేస్తుమా నూడమని నెప్పి, సెంద్రుణ్ణి ఫారాయేసి పోయినాడు.

బావ : నా వ్యసం ఎయ్యటం లేదుగా...

యొం : సత్తెమైన మనసులేనోరి కేసాలుకాని—మనకెంగుకు మావా? సెంద్రుడికిమల్ల, వానసినుకుల్కిమల్ల, నిర్మలం గుండాల..

బావ : అరెరె కొంపతీసేసినా...!

యొం : అదేటి మావ అదిరివడ్డా?

బావ : అసలైం దొదిలేసినావా దొంగా—

యొం : ఏటా లైలు...?

బావ : నీ కంటిలో తలుక్కిమల్ల.

యొం : పో మావ—గాలికైనా కాగిలివ్వనంటివే. నన్నిడిసి సంతకెట్లా పోయంటివి—వొంటిగా? వొంటిగా నువ్వందు కెడితా—నీ నీడని తీసుకుపోయినా వచ్చినా? నీ నీడపొత్తైనా సనువులేదా నాకు?

బావ : ఎర్రంకి. సంతలో కెళ్ళిపోనే, మప్పట్లు దిగులు నూపెడితావో తిల్పుకు సంబరపడిదామని, ఎళ్ళినాను. నాకే లెంకి? వొక్క నేనే నీకు—బోలేను నీవులు నాకు. కంట నీగట్ట మాకు. సందమామ దిగులడతాడు. ఇటు నూడు. కనుబొమ్మతో నవ్వి మనసు కరిగించవోలే?

యొం : ఏనాటి వరాలు, యీ నాగిరీకాలు నారాజా! కలలో నీవు కాపడుకుంటే మెలుకువయ్యేదాకా కలవరిస్తాను.

బావ : (కూర్చుంటాడు) ఎన్నాళ్ళో మనకోలే యీసుకం?

యొం : నా కళ్ళల్లో నీగైపోయేవోకూ మానా... కంటినిగు నీకు నేటేమొ... తుడుసుకుంటాల. సెంద్రిపోయి నాకేటి తెన్ది రాజా?

బావ : నెవ్వువా?

యొం : నెళ్ళు.

బావ : నిన్ను నూసేదానికి గండుకళ్ళు సాలక, మనో కన్ను కొనితెచ్చుకున్నా...

యొం : ఉత్తమాటలు పో...

బావ : నిజం నెపితే నమ్మవెట్లా? పోనీ, వొకటి తెచ్చి నాను. ఏంటి నెప్పుకో... నెప్పుకోలేవు... అవుతేద...

యొం : పో కిట్ట మూరితి ఎకనెక్కమాడవోక...

బావ : పోనీ గద్దిలే, కోతంవొస్తే, కోరగా నూత్తావ నట్ల గన్నాను. ఆ నూవుకు నూరుడు నెదిరిపొడంటే! ఈగోనే ఎర్రపిల్ల పూలు (బంతి పువ్వులెస్తాడు)

యొం : అయ్యో మావా ఎంతపచారం చేసినా? కోసేటం దుకు నీకు నేకు లెట్లాచ్చినాయి? ఎన్నెట్లా నెదిరిపొయ్యే లేతోనన, నీటి బుడగలాంటి పొగం.

బావ : ఈటిమజా నీతల్లో నూడాల్సింద.

యొం : కటిన్గండి నీది మానూ... ఏటోననుకుంటి.

(బావ పూలు కెడలో అమరుస్తాడు. నాటిని తీసి, కేకలు వొక్కటొక్కటే లెంచి, పైకి విసురుతుంది)

బావ : ఏటచెంకి? పూలనట్లా పోలేస్తే నామననెట్లాగుం టుంది?

యొం : నూద్దామనే పోలేత్తుందా...

బావ : అమ్మా మనెంకేనని ననువులకు పోకూడదు. ఏటో ననుకుంది.

యొం : ఈ పూలకంటే నే బాగుందానా నూను, రాజా! అటినే కోసేత్తివే నన్నెట్లా తీసిపారేస్తావో అలోసిండుకుంటే, గుండి నెరువై పోదు?

[దాసు, సీతాయి ప్రవేశం]

దాసు : సెన్లో సేపలమాదిరి యీదుండారా ... మీ కోసం పొలమంతా ఎరుకుతుండాం.

బావ : వొచ్చేతలికింత పొద్దోయిందేం సీతాయి ?

సీతాయి : ఏం చెప్పేది—సాయంత్రం వొస్తేమి, పెద్దయ్య తాతొచ్చి. కూకలేసేతలికి, దాసదిపోయి, కొంపకి లాక్కు పోయినాడు.

దాసు : అశ్వినియం అదికాదు. సీతాయి సింగారింపు తెమి లేగా... అద్దంలో గూసుకుంటుమే సరిపోయే. సావొచ్చింది. అద్దం నే బట్టుకు నిలబాడలంట. అద్దపుమంట నీదిరా అన్నా...

బావ : అవును దాసు. సిగ్గేస్తుంది. నిజం చెప్పేదా, అందం గూసుకోడాని కద్దం ఎందుకంటుందెంకి. కంటేదర నాకాడ కని పాపలో నీడిగూసుకుంటూ నొసట సుక్కెట్టకుంటాది.

యెం : గూత్తివా సీతాయి మీ బావ లేతసారకాయలు ఎంత నమ్మంగా కోస్తుండాడో...!

సీతా : మా దాసయ్య గుమ్మడికాయలు తప్ప సారకాయ కోలికే పోతు. ఎందుకొ నవ్వు యెంకి ?

యెం : సీకట్లో నాకళ్ళ తగుకు గూదాలని ఆముదందీపం కాస్త ఆర్పినాడు మావ. ఇప్పుడిట్లాగంటుండాడు. నమ్మబోకేం సీతి. యీ దొంగూసులన్నీ పాతవే...

బావ : గూత్తివా దాసు. పాత పదాలార్దంటావుంది. ఓమా లేం జరిగిందో తెల్సా ... నేపూగళ్ళేతలికి, తను పాగాగుట్టి, నామాదిరిగ వీసంవేసుకుని, అమ్మలక్కల్ని పూరించిందంట...

యెం : మాలేసాలకి మా రాజుజే ముందుపరుగు దాసయ్యా.. తానేం సేసినాడో తెల్సా... గొంగిలి ముసుగేసుకునేతలికి అదిరి పడ్డాను. ఏటదంటే రావణోసురు ఉన్నాడు.

బావ : శేపకం వొచ్చిందోలే... రామాయణం ఆడుకుంటామా ?

యెం : సై... నే సీతామ్మవోర్ని, నాకా తడిసిల్ల కావాలి. తీసుకో ఫవా ?

దాసు : అదేంటి, అదిలేడికాదు. మేక. కుంటిదికూడా...

యెం : బావ రాములోరైలే, అది బంగారులేడి, ఎల్లి తీసుకురా, రాములోరా...

బావ : ఇదే పోతుండా, నీ వీడుండు తమ్ముడా లచ్చనా.. (వెడతాడు)

యెం : ఎల్లినాడు. మరి నీ వేసమేంటే సీతాయి ?

దాసు : మారుపనక, ముక్కు పెవులు, కోసేస్త...

యెం : అట్లాబాస అడ్డంకుంటే ఎట్టకోస్తావు మరిదీ ?

[దూరంగా బావ 'పో లచ్చనా, చచ్చితి, చచ్చతి' అని కేకేస్తాడు]

యెం : అయ్యో పమాదం, ఆపతొచ్చింది. నువ్వెల్లు మరిదీ.

దాసు : అదంతా నాటకంలేండి సీతాదినా, కూసింది, అన్న గాన, మాయరాచ్చునుడు.

యెం : ఛీ పిరికోడా. అక్కడ అన్న అదిరిపడుతావుంటే యీది నొయ్యారంగా వుంటుందావా ? సిద్ధలేదా ? తెల్పిందిలే నీ సూపుల్లో నుబులు—

దాసు : అయ్యో సీతాదినా, ఎంతమాటంటివి!... పోతుండా ... ఈగీటుదాటి రావోక. (వెడతాడు)

సీతా : అటునూడెంకి—ఆ వొచ్చేది పెద్దయ్య తాతకాదు గందా...

యెంకి : అవులే మటుకు భయమెంకుకే ?

సీతా : అమ్మో నాకు భయమే, నే పోతా, నవ్వు రావా ?

యెం : ఆ బండెనక దాంకో. తమాస చూస్తుండు.

సీతా : నేనుండబట్టలేనమ్మా... (బిగ్గరగా) దాసయ్యా, లగ్గుకురా...

[దాసు బావ నొగుర్చుకుంటూ వస్తాడు]

దాసు : పెద్దయ్య తాతలాగుండాడు. ఉదాయిద్దాం, లెగం డలే... పడవే సీతాయి—

బావ : కదులెంకి...

యెం : ఎందుకింత భయం ? మనమేం నేరం సేసుండాం ? రామాయణ చూడుకుంటుండాం. చస్తమంటే, స్వరగంలో ఎండి గొలుసులుయ్యా లూగుతాం.

దాసు : పెద్దయ్య సేతులో పలుపుతాడు గూత్తివా, మనం పోదాం పడవే సీతి.

[సీతాయిని లాక్కుని గబగబ వెళ్ళిపోతాడు]

బావ : గూత్తివా మనం రాకుండానే ఆల్పిద్దనూ వూదా యించినాడు. ఇంతే సేవితం ?

యెం : ఎర్రరాజా—ఆల్పిద్దనూ వొంటిగా ఎకపెక్కలాడు కుంతాని కల్పినాడు.

బావ : మనమూ పోదాంపడ. పొద్దోకోంది.

యెం : సందమామ నొక్కట్లే వొదిలేసి ఎళ్ళదానికి సీక్కాల్లేట్లాస్తాయి మామా ? మహాబండెనక దాంకో. తమాస చేస్తా నూడు.

[బావ బండివెనక పొంచికూర్చుంటాడు.. మెల్లిగా చంద్రన్న ప్రవేశించి చేతిలో పలుపుతాడు పైకగలేసి గుండ్రంగా తిప్పుతాడు]—

యెం : చిచ్చమెయ్యనా రామణోసుకుడా...

చంద్ర : అదేంటి? (కానీపాలోచించి) తెల్పిందిలే. రాములో రడి ?

యెం : బంగారులేడికోసం ఎల్లినాడుగా. ఆపతొచ్చినట్లరిస్తే మరిచెల్లినాడు.

చంద్ర : చిచ్చమెట్టు.

[యెంకి అటుయిటు చూసి, రెండుమాడు మొక్కల్ని పీకుతుంది].

యెం : ఇటురా, పెడతా...

చంద్ర : నేను రాను, నువ్వేరా...

యెం : నీ రథమేదీ ?

చంద్ర : చక్రమూడిలే, మేకుదిగేయించడానికి వొదిలేశానా.

యెం : ఎక్కుకుపోదామనే—గుట్టలేక్కగలవా ? ఏరు దాట గలవా ?

చం : ఏరుదాటలేను నాకీతరాదుగా. నూడెంకి—నాయుడే మయ్యాడు ? యంతకితం యాడే వున్నాడుగా...

యెం : ఏం కథ ?

చం : ఏం లేదు. ఎన్నాళ్ళమట్టించో, నీతో బాటి సెపుదామనంటుంది.

యెం : ఏంటది ?

చం : ఏం లేదు...మరి, అటవిలే...నూడు...నాయుడేడి?

యెం : బావ, బండెనక నక్కినాడు.

చం : అహ, మరేంలేదు— నే సెప్పేది, బావినయమే...

యెం : బైటికి రా రాములార! సెందన్న నీ యినయ మేదో సెప్తాడంట...

బావ : (వొచ్చి) ఏందది సెందన్న ?

చం : కరణం కామయ్యగారింటికి, పై వూర్నించి పెద కామందుగా రొచ్చుండారు. మీ మామ, అరిపాలంకొడ, నిన్ను పనిలో కుదురుస్తానికి మాటిచ్చాడు. సాలికి పది బస్తాలదాన్యం, జీతం...మాట్లాడుకుంటానికి, నిన్ను దబ్బున తీసుకురమ్మన్నారు.

బావ : నిజంగానా, సెందన్నా ?

చం : నుంచున్న పళంగా రమ్మన్నారు ..

బావ : పోదామా యెంకి ?

యెం : నేను రాను. నువ్వళ్ళకూక.

బావ : ఎందుకు ?

యెం : సెందన్న పళ్లజేరి ఏం బావుకుంటుందాడు ? కామందుగారు నీకళ్లలో పాలానికళ్ళమంటే ఎల్లాల్సిందే. ఎంనక, వానక కేపుడా అంటూ, సెమబోడ్చి సావాలి.

చంద్ర : సావకపోతే బువ్వట్లాగొస్తుంది ?

నాకెందుకు నేపోతా—ఎర్రావు మందనుండి దిగింది. తోలికల్లాలి, (వెడతాడు)

బావ : స్లగో యిడేంది, పోదాం రా యెంకి. మామ నా కోసరం పని మాస్తుండంటు, ఏదో పనిలో చేరకుండా ఎల్లా ? మొగోడు పనిసెయ్యాల, అడిది కూడొందాలి. బోలేడు డబ్బు సంపాదించుకుంటే కొంప కట్టుకోవచ్చు. ఏమంటా ?

యెం : నువ్వు మనసుండబెట్టుకోలేవు మావా—సెప్పుడు మాట్లెని సెప్పుగో కల్లెడతావు. మనమిద్దరమే ఎవ్వరొద్దంటివి మరి నీనావా ? యీ నేలు, యీ తోట్లు అన్నీ నావంటివి, ఇంతట్లో యిట్లైపోతే నాబాధంతా సెంద్రుడితో సెప్పుకోవాలి, మాటాడ వేం ? సందమామని నూడు—ఎద్దుమోపల్లె ఎట్లు వొంకర తిరిగి నూతుందాడో...(నిదానించి) నే నంటే కోపమా రాజా...!

బావ : నేనెందుకు మాటాడం...సెందురుడున్నాడుగా...

యెం : యాడనేరిస్తే యలక ? మనకిపనెందుకు ? నీకు నేనూ, నాకు నీవు—ఆకళం భూమికి మల్లె నిలిసిపోదాం, నీ వెట్ట సెపితే అట్ట సేస్తా, నీ రెప్పల్లో నిదరోతాను. నీ పాగ నాకోట, నీ నీడలో మేడకడత నాయుడు బావోయ్ జాగర్త...!

బావ : నిన్న పొద్దెత్తమానం పెద్దయ్య కూకలేట్టినాడు. గాడిదల్లె వూరంట తిరక్కపోతే పళ్లొ దూరుకు మామకి సాయ పడరాదా అని—అరిసినాడు. పోయిస్తా...తరవాత నూసు కుందాం, కులుకులాట్లు...

యెం : తరవాలేదుంది మావా ! ఈ చనంలో యిద్దరం బతి కుందాం, తరవాత తెరతేసి నువ్వు నూసావా ? తరవాతకి కండ్లుం డయ్యా, కరుస్తుందా ? కళ్ళ సెత్తుందా ? పదం పాడుతుందా ?

బావ : ఏంటా సాద నీదంతా—నే పోతా...

యెం : ఇంతేనా బావా ? నే వొద్దంటినిగా—నే రాకుం డనే పోతనా ?

బావ : సచ్చేదా మరి ? మావరుస్తాడు—కామందులు కరు స్తారు. పొట్టలో కూడుంటే గందా, నీతో ముచ్చట్లు.

[కరుల్తాడు.]

యెం : అయ్యో బావా—కరుల్తున్నావా—రొంపిలో కళ్ళి పోతుండావా ? కుక్కు నూపెట్టే కనికారంకోసరం, యెంకి మనసు యిరిసేస్తేవా...

[వెడతాడు]

[యెంకి దిగులుగా కూర్చుని, చేతులో మొక్క ఆకుల్ని లాగి నలిపి, పారేస్తూంటుంది. చంద్రుని వస్తాడు.]

చంద్ర : ఏందెంకి అట్లా దిగులుపడి కూకుండా...అడేడి ?

యెం : మేడ కడతాని కళ్ళినాడు.

చంద్ర : అడేంటి ?

యెం : పనిలో నేరి డబ్బు గడించి మేడ కడతాంటు,— అద్దాల వొంటితెంబం మేడ.

చంద్ర : ఓ అదా. మరి నువ్వల్లలేదేం ? హాయిగా మేడలో గొలుసులుయ్యా లేసుగుని వూగుదువుగా...

యెం : పళ్లొ నేరి, గొలుసులు పీక్కేసుగుని నువ్వుగుకుండ వుగా...

చంద్ర : ఓలే—పిల్లకి కోపమొచ్చిందో—కోప మొచ్చి సప్పుడే నువ్వు గుమ్మగుంటావు...

యెం : ఏంటి సందన్న...!

చంద్ర : గుమ్మగుంటావు—అని నాయుడంటాడోలే పిల్ల. లెగు—యింటికొక దిగబెడత... (మామిడికాయ తీసి, ఆమె కిస్తూ) నీ కాకలిగా లేదు ? ఇదిగో యిది తిను.

యెం : మీ తోట్లొ కాయలు నాకెమొద్దు. [తీసుకోదు]

చంద్ర : ఏం—నిన్న కసిరానని కోపమా...కామందుగారి పెదపాలేరుండాడని అట్లాగంటిని. అదికూడ తెలుసుకోలేవు... ఎర్రపిల్లా—నిన్నేంటి, సంద్రన్నేంటి కసరడమేంటి...అంతపని జరిగితే, ఆవులు అంబా అని ఎవ్వంలే ? కాయ తిను—

యెం : నేను తిన్ను. పరాయోళ్ళ సామ్మ తాకను.

చంద్ర : నే పరాయోళ్ళా ?

యెం : ఏందా ప్రశ్న ?

చంద్ర : పెళ్ళికొని పిల్లకి, పెళ్ళికొని మొగాకు పరాయో డెట్లాగవుతాడు—నువ్వు సెప్పు, యవ్వారం తెలిసినదానివిగా...

యెం : అబ్బో—సంద్రన్నమావ, ఎ న్నెట్లొ సిందులు తొక్కుతుందాడు. పెళ్ళిసేసుకుంటేనే మొగాకు పరాయో డవు తాడు.

చంద్ర : నాకింకా పెళ్ళాంలేదుగా...

యెం : ఎందుకు లేదు ?

చంద్ర : ఏమింది ?

యెం : ఈపాలికి పుట్టేవుంది.

చంద్ర : సరే...నీకు మొగుడుండాడా—నీకు మొగుడుంటే నాకూ పెండ్లాం వుందనుకో...

యెం : ఉండాడో లేదో నీకు తెల్తా ?

చంద్ర: నాకేటి తెలుసుద్ది. జనం అనుకోవం, నువ్వు నాయుళ్ళే నేనుకుంటావని.

యెం: నీకు దిగులుగా వుండాదా?

చంద్ర: ఎప్పుడూ నేనుకోరు—పంజం—అంటిని.

యెం: ఏమాత్రం పంజం?

చంద్ర: నువ్వు నాయుళ్ళి నేనుకుంటే, నే నసలు పెళ్ళి నేనుకోను. అదీ పంజం. సరేనా?

యెం: నా జల్మిసయం నీకంత పట్టెందుకు?

చంద్ర: నీకు త్వో యెంకి?

యెం: నాకేటి తెలుసుద్ది!

చంద్ర: ఇదిగో, యింకా యెంకి—సెంద్రుకి సాచ్చికంగా నెత్తుండా... నువ్వు... మరి... నేను... నేనుగాదు... మరి నువ్వు.

[తెలుసు అమ్మ చేతులు పట్టుకోబోతాడు, 'అదా కద' అంటూ, యెంకి చేతులో మిగిలిన దూలగుండు కొమ్మని, ఆకుల్ని అతని చేతులపైనా మొహంపైనా కాళ్ళపైనా కొడుతుంది. అతను దురదల్తో అవస్థపడుతుంటే, నవ్వుకుంటూ యెంకి పరుగుతుకు పోతుంది. మారంగా నల్మింతర్వాత.]

యెం: ఆనాటి నానోడు సెందురూడా - అలిగిరాలేదోయి సెందురూడా— (నల్మిపోతుంది...)

[తె ర]

రెం డో రంగం

[కొలను పక్కన చిన్న పూరిపాక, పెద్దచెట్టు నీరకింద వొక మంచం, దానిపక్కన చాప, నాలుగైదు కుండ్లు, బండ, తాగుమీద ఆరెసిన చీర, నాయుడు బావ, "యాడుంటివోలే యెంకి, యాడుంటివో?" అనుకుంటూ నాలుగుదిక్కులా తొంగి చూస్తూంటాడు. పాకవనకంపు తొంగిచూస్తుంటేగా, యెంకి నెట్టునెకనుంచి వచ్చి "ఎవరు వారు?" అని కనురుతుంది. నాయుడు అసరిపడతాడు]

బావ: ఓ, పెద్దవక నక్కినా?

యెం: ఎవరువోరం పై మాటాపలేం...

బావ: నేనా? నేను దొంగోణ్ణి...

యెం: ఇట్లెందుకోచ్చా?

బావ: దొంగతనాని...

యెం: నిల్లుకుండ్లు, సిరిగిన సాపలు తప్ప దొంగిలించేటం దుకు యాడెమంది?

బావ: ఓటుంది, అందుకోసరం, నెప్పనా...నీ గుండి కొయి...

యెం: నాగుండి నెరుస్తే పోయిందిగా...

బావ: అట్లైతే పోయి నెట్లోపడతారే.

యెం: మావా—నువ్వు నెట్లోనేప వవుతే నేనేంగాను?

బావ: గాలమేసి నన్ను పట్టెయ్యి.

యెం: మావా—నేను బంగారు కొనవుతే, నీకేం గావాల నుంది!

బావ: మొట్టో దోపుకు నే, డబ్బుసంచీ...

యెం: నీకు డబ్బుంటే యింత మోడెంగుకు రాజా? డబ్బు కోసరమని, పెదకాపుగోరి కొంపమిదికి, వుడాయిస్తవిగండా నన్నొంటిగా వొడిలేసి—ఏమాత్రం తెస్తవి?

బావ: ఒట్టిదంకి—+రు నాకోసరం కబురు నెయ్యలేదంట, సెంద్రన్న బూటకం, మా తాతనడిగారంట, నన్ను కన్గో వుంచు తాని కిష్టమేనా అని...మాతాతకి దగ్గు, గుబులు, నీకు తెల్పుగా, ఇంటికాడి, అడుసత్రావుంటే గొంతులో కాసిని నీళ్ళు పోనేటం దుకైనా మనిసి లేకుంటే ఎట్టగన్నాట్ట.

యెం: ఓ సింతెనా—సల్లో, నీమేడలో వుందా మను కున్నారే...

బావ: ఏటెంకి.....బువ్వొచ్చిందంటినిగా.....సెంపలేసు గోనా...నిన్నొదిలి నే నేపకి పోను—ఇదుగో నేతులో నెయ్యి. (చెయ్యితీసుకుని వొటైస్తాడు)

యెం: (మొహంలో మొహంబెట్టి) కంట్లో కన్ను— మనసులో మనసు—సంద్రం, వుప్పుకీ మల్లె, వొక్కటై కలకాల ముండాల మాన.

బావ: నీతో పై వుంటా నెంకి—

యెం: నీమాట యింటాను నాయుడు బావా...

బావ: నీ సక్కదనాని కేమిచ్చేది సంతన ప్లిగో?

యెం: నువ్వు సల్లగుండు బావా-మరమ మిడిస మనసియ్యి— నాకింకేటి కావాల...

బావ: ఓ సెందురుకు సాక్షిగా...

యెం: సెందురుకు యింకా రాండే...

[పెద్దయ్య ప్రవేశించి]

పెద్ద: నీకోసరం సెందురుకు పగలే వొస్తా నెంకి— నూర్పుణ్ణి కూడా రానీకుండా చేసేటంతటి పెద్దమ్మవారివి మరి!...

బావ: అది పరాచికొనికంటూంది తాత...

పెద్ద: పెళ్ళి పెడాకులు లేకుండా, పరాయోడితో పరాచి కారేంటిరా నాయుడా?—అది, అది. బుద్ధి గడ్డి తింది. నీకైనా సిగ్గుండొద్దు? ఇంటికాడి, మీ తాత మంచానపడి సత్రావుండాడు గొంతులో గంజిపోసే దిక్కు లేదు. నీ కెదలినో అమ్మార్ని కట్ట బెడితే, యింటిపంచనుండి, నాలుగు మెతుకు లొండి పెడుతుందిని ముసిలోడి సంబరం. నీకు పొద్దుతే సంబంధం కుదిర్చనాడు.

యెం: పెద్దయ్యతాతకి పెళ్ళంటే భలే సర్దా. ఊళ్ళో ఎవుళ్ళకి పెళ్ళయినా, తనకయినట్టే నూసుకుంటాడు పాపం. బావకి, ఆళ్ళతాత సంబంధం నూత్తుండాడంటివి. మరి నన్ను నువ్వే నేను కోవాలి తాత...

పెద్ద: పిన్న పెద్ద వొయినం లేకుండా ఏండా వోగుడు... నువ్వు పెద్దదానిస్తయంటివి. మరియాద నేర్చుకో...

యెం: లోపలో టుంచుకుని పైకొకటనడం—అదీ మరియాదంటే. అది నాకు నేతకాదు తాత. ఇహ నీ సావాసంవల్ల అబ్బు డ్డేమా...

పెద్ద: నీ సావాసంవల్ల కణికంటి నాయుడు పెడ్తాడు. తంద్రయ్య సెడుతుండాడు. దాను పెడిబోతాడు. నే నొక్కణ్ణి మిగిలిపొయ్యాను.

ప్రమాదరక్షణకు ప్రశస్తమైనది భీమా

ఎప్పుడే ప్రమాదం వచ్చేది, ఏక్షణం ఎలా ఉండేది

తెలియని ఈ దినాల్లో

అగ్ని ★ మోటార్ కారు ★ కార్మిక నష్టపరిహారం
నౌకా ★ పయదిలిటీ గ్యారంటీ ★ మొదలైన భీమాలకు

మాతో సంప్రదించండి:

యునైటెడ్ ఇండియా షైర్ అండ్
జనరల్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్.

“యునైటెడ్ ఇండియా బిల్డింగ్స్”

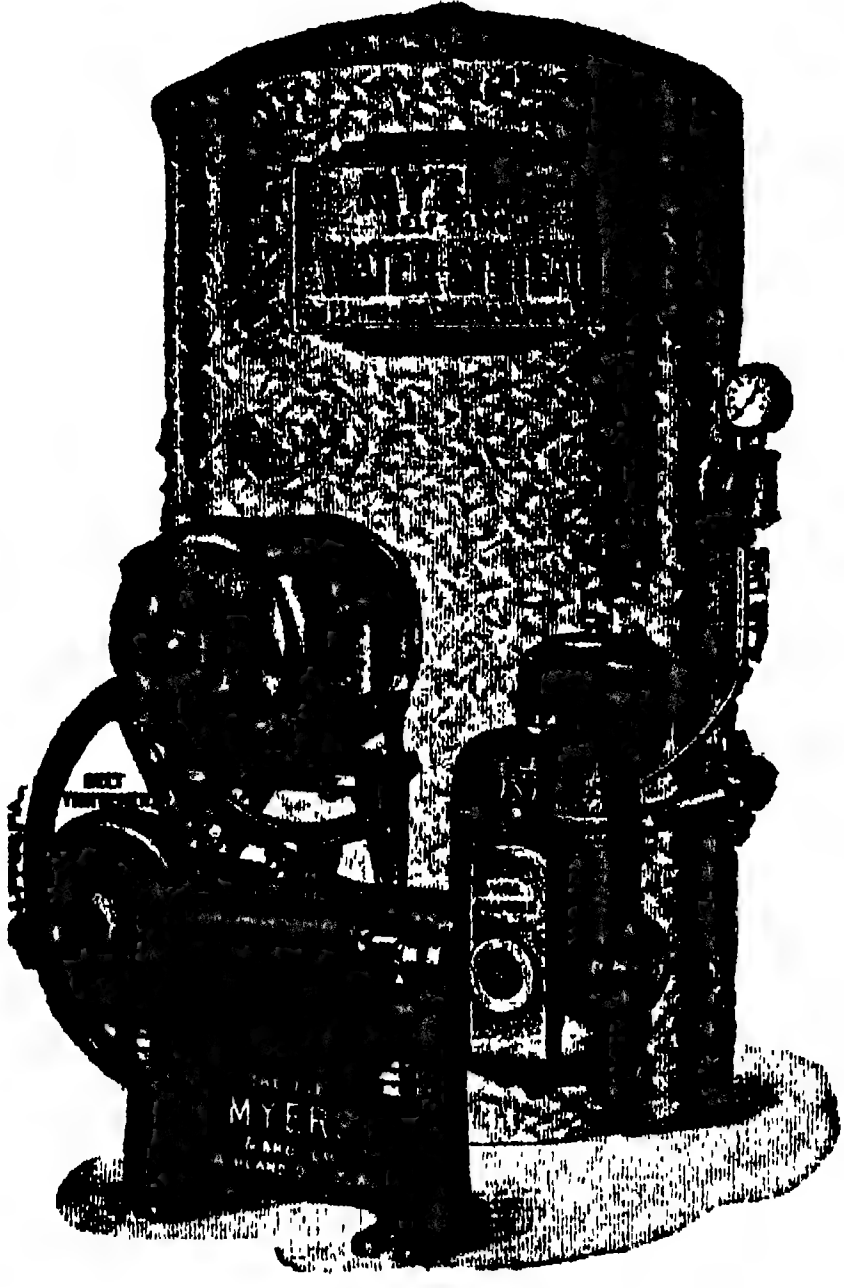
ఎన్ షైర్ షిప్ మద్రాసు.

Telephone: 4241

Telegrams: "UNIGEN"

ప్రాంతాలు:

విజయవాడ-బెంగళూరు-బొంబాయి-కలకత్తా-న్యూఢిల్లీ-పాట్నా-హుబ్లీ-కొలంబో-సింగపూర్.

మై య ర్సు

ఆ టో మా టి క్ వా టర్ సి స్ట ము లు!

వాటంతట అనే కదలి, ఆగునవి. గమనింప నవనరములేదు.

బావులకు, బోరింగులకు తగు చేతి

- * బుల్ డోజరు పం
- * ఎజెక్టో వు
- * విండ్ మిల్ లు

కోటలకు, క్రిమిసంహారమునకు

రంగులు చల్లుటకు కావలసిన స్ప్రే పంపులు.

విడి భాగములన్నియు స్టాకులో కలవు.

వి వ ర ము ల కు :

వా టర్ సెస్ సెప్ ష లి స్ట్రు లి మి టె డ్.,

45. తంబుచెట్టి వీధి : : మ ద్రాస్ - 1.

గుణ వ త్త ర మ గు ఔ ష థ ము లు

బ్లడ్ టోన్

రక్తమును శుభ్రపరచి, రక్తవృద్ధిని, కండరపుష్టిని
యిచ్చు టానిక్. 8 ఔ. సీసా రు. 3-4-0.

లు కో నా

స్త్రీల తల్లకుసుమ వ్యాధిని పంటకే నివారించును.
40 దిశ్కల సీసా రు. 2-8-0.

శు క్ర సం జీ వి

శుక్లవర్ణమును ఆపుచేసి వీర్యపటుత్వమును కలిగించును.
40 దిశ్కల సీసా రు. 2-0-0.

శి శు టోన్

చంటిపిల్లల జీర్ణకోశ వ్యాధులన్నిటినీ నివారించి
పుష్టి కలిగించును. 4 ఔ. సీసా రు. 1-8-0.

గ ర్భా మృ త మ్

స్త్రీల గర్భాశయవ్యాధులన్నింటినీ నివారించి సంతాన
వంతులుగా జేయును. 8 ఔ. సీసా రు. 3-0-0.

మెన్ సాల్

స్త్రీల ఋతుశూల, ఋతుబద్ధములకు అమోఘముగా
పనిచేయును. 16 మాత్రల సీసా రు. 2-0-0.

- * మా మందులు అన్ని మందుల ఘాతులలోనూ దొరకును.
- * మా ఫార్మశీ మందుల కేట్లాగు, నలహా ఉచితముగా యివ్వబడును.
- * కాస్త్రీయ ఆయుర్వేదావధములన్నియూ మా వద్ద దొరకును.

మో డల్ ఫార్మశీ - విజయవాడ.

యెం: అందరితోబాటు నువ్వు కూడా నడలేదనేగా నీ దిగులు...

పెద్ద: ఛవ్ నోరు ముయ్—ఏండా కబుర్లు సిన్నా పెద్దా లేకుండా...!

యెం: మీకు సిన్నలుంటే, మాకూ పెద్దలుంటారు. నెడిపోడ మేంది? ఆ కబుర్లు బాగుండయ్యా—అడగవేం బావా?...!

బావ: నెడిపోతం ఏంలేదు పెద్దయ్యతాతా. నేవితంగా వుంటం. సిన్నతనం. సల్లనేళ ఆడుకోటం, పదాలు పాడుకోటం, కతలు నెప్పుకోటం...

పెద్ద: ఒక్క పిల్లల్ని కనడంతప్ప, మిగతవన్నీ—అన్న మాట.

యెం: చాల్లే తాతా—ఆ యెంకటేశ్వరుడి కనికారం వుంటే గండా పిల్లలు కలిగేది. పదం పాడితేనే పాపాయి వుండేదా?

పెద్ద: నీ కింటికాడ గడమాయించేవోళ్ళు లేరు. వాద్దుపడ్డు లేకు. బయబక్తులేవు. తెగించి పోనావు. పదిమంది పెద్దలం పట్టు బట్టి నీ పెండ్లి చేయించేస్తేగాని, యీ వూళ్ళో వొక్క మనిషి కూడా మర్యాదగా బతికేట్టు లేదు.

బావ: ఏంది తాతా—మర్యాద మర్యాదంటావు?

పెద్ద: హాయిగా ఏమిటో నేరి పొద్ద తమానూ పనిసేసి నాలుగు రాళ్ళు గడించుకోటం, పెళ్ళిచేసుకుని, సుఖంగా వుండటం...

యెం: పిల్లల్ని కనటం, ఆళ్ళకి జబ్బులుచేసి మూలుగు తాంటే నూత్నాకూకుంటం...కట్టుకున్న పెళ్ళామంటే నిరాకర్తి మరొక దానితో లేనెళ్ళటం—అది మళ్ళా పిల్లల్ని కనటం—ఆళ్ళకి జబ్బులుచేసి మూలుగుతాంటే...నూత్నా కూకుంటాని క్కూడా యీల్లేదు. ఈలోగా యీ మొగోడికి ఏ పచ్చివాతమో వొస్తుందిగా...అదీ మర్యాదగా బతికటమంటే...

పెద్ద: నీ యవ్వారం ముదరకముండి, కరణం కొమయ్య గారితో నెప్పి నలుగురు పెద్దమనుసులం కూడబలుక్కుని, ఏదో తేల్చయ్యాలి. అరుగో, ఆదాసు సీతాయి యవ్వారం తేలిపో యిందిగా...పెళ్ళిచేసుకుంటుండారు.

యెం: మా సీతాయి, దాసయ్యని పెండ్లిచేసుకుని సీతమ్మ వారు కాబోతోందా!—నాకు నెప్పనేలేదు — పిల్లకి సిగ్గు కొమాసు...

పెద్ద: ఏం నాయుడూ—మీ తాతని నూడ్డానికొత్తవా? సాయంత్రానికి గుటుక్కుమనేతట్లుంది ముసిలోడి పొణం. మీ యిష్టం. నే పోకుండా...(వడితాడు.)

బావ: యెంకీ, మా తాతని నూసాద్దాం—లేకు పోదాం.

యెం: నేనెందుకు? నన్నెవరూ రమ్మనేదు. సంబంధం నూత్రానికళ్ళవోడికి సంకని పిల్లకటా...!

బావ: నాకేటి భయం నువ్వు రాసోరింటికళ్ళి రంగు తెచ్చే పిల్లవి. నువ్వు ఎవకాతలుంటే దైర్యంగా మావోళ్ళతో నెడుగుడా డెయ్యనంటే...!

యెం: నాను రానులే మావా...మన్నిడ గొడదామని వూళ్ళో వాళ్ళంతా పగబట్టి యిసాలు కక్కుకుంటారు. నువ్వు ఏ ఆటకా తాళం వేతుండటం ఆళ్ళకి మరి సిమెల్తంది.

బావ: నూడు, గంటలో తిరిగొత్త...నువ్వు లేకుంటే నా తోడ సదునుసేసే డెవరోలే...కూకుని, రామాయణం పాడుకుంటాండు...ఎల్లన్నా...నవ్వాల్...పిల్లసిగలో తూలు కళ్ళిట్టి నాయి. నవ్వు...అద్ది...అద్దిగదీ...

యెంకీ గాలాకపాలి యిసిరినాసాలు...

[నెళ్ళిపోతాడు. యెంకీ కూనిదీర్లం తీస్తూ పాడుతూ గదిలోని వొస్తువుల్ని సవరిస్తూంటుంది.]

నేను కోయిలనైతే
నీరాగమాదూ
దిశలహో నిన్నే
కీర్తింపగా జేతూ
పూవు నేనైతే నేనీ వలపునాదూ
పూనిన్నే జగమంత
ధ్యానింపజేతూ—

[లిండి బుజాన వేసుకుని వెళ్ళబోతుండగా చంద్రన్న ప్రవేశం.]

యెం: ఏం దిట్టాచ్చా సంద్రన్నా...?

చం: నువ్వేంది ముళారుగా పాడుతుందా?

యెం: బావ సంబంధం నూత్రాని కళ్ళాడు. నేనే పెళ్ళి కూతురు ననుకొని, జాయిగా పాడుకుంటుండా...

చం: ఏందీ అట్టి పెళ్ళాడతాని కిష్టపడినా—చివరికి? భలే...భలే...

యెం: అదేంది—అంత సంబరం. నూగూడ ఎవత్తినేనా నేసుకుంటుండవా?

చం: నూడెంకీ, ఇన్నాళ్ళూ నా పెళ్ళిసయం నీతో నెపు దామనుండేది. ఇంక నెప్పేదానికి యీలు లేకుండాపోయింది.

యెం: అంటే?

చం: నువ్వు నాయుణ్ణి నేసుకుంటాండావుగా...

యెం: భలే తెలివి. నాయుడు ఎవత్తినో నేసుకుండాలని నూసాద్దామ నెల్లినాడు.

చం: ఎట్టగట్టగట్టగట్టా...?

యెం: సగ్ల—నీకు తెల్సేతలికి, బావ నేసుకోబాయ్యేది పిల్లల్ని కూడ కనుద్ది...

చంద్ర: (నవ్వుతాడు) యెంకీ, నీకు పెళ్ళిచేసుకోవాలని, వుండదూ...?

యెం: అది జరిగింతిర్వాతి కాన, దానిలో మజా తెల్లలే సంద్రన్నా...

చంద్ర: అంటే?

యెం: పెళ్ళి నేసుకున్నతర్వాత, పడుసులు! పెళ్ళిలో రజను తెలిసాస్తుంది. కట్టుకున్నదాన్ని వొదిలేసి, మరొక మారె మ్మతో మంతనాలు, ఆపైన పెళ్ళిమేళంతో మంత్రాలు...

చం: మరి పిల్లలమాట?

[కరణం కొమయ్య దోవంటవెడుతూ, చంద్రన్నని చూసి నిలిచిపోతాడు. మాసినకోటు, పంచికట్టు...నుదిటిపై కళ్ళి

పోయి, కాస్తంత ఆ సరాచూసునుని వూడకుండా నిలబడిన
[కాపింగు, చేతిలో కర్ర—ఆయన వాలకం]

కామ : ఏవిటి చంద్రన్నా పిల్లలంటున్నావ్ ?

చం : (పెదవి కొరుక్కుని) పిల్లలు కాదండి—పిల్లలం
టుండా..రెండు కూనల్ని తెచ్చిపడేస్తే, కొంపలో ఎలికిలబాధ
లేకుండా వుంటుంది—అంటోందండి యెంకి—ఆ యిషయం
సెపుంటే యింటుండా...

యెం : కరణంగోరూ...ఆ మంచంమీద కూలొండి, సంద్ర
న్నకి, సత్రానికి, ఆకాశానికి భూమికి వున్నంతదూరం. సంద్రన్నకి
పెళ్ళిచేసుకుని పిల్లల్ని కనా లనుంచంట కరణంగోరూ—నే
నంటుండా—పిల్లల్ని కరణానికి, పెళ్ళిచేసుకోనక్కర్లేదురా
నాసామీ అంటుండా...

చం : అయ్యో అయ్యో ఎంత లావబడ్డం. (చెప్పిద్దన్నట్టుగా
పైగలు చేస్తాడు)

కామ : ఏడికావుగాని చంద్రన్నా, పెద్దలందరూ వొచ్చా
రేమో చూసిరా (చంద్రన్న నడిచాడు) అవుతే, నల్లికాకపోతే
సంతాపం ఎట్లా కలుగుతుంది ?

ఇద్దరు వ్యక్తులు కలిసివుండిమే పెళ్లంటే, పెళ్లనేది అనాది
నుంచీ వొస్తున్న వొకసాంఘిక సంస్థ. మనుషుల్లోని అరాజ
కత్వాన్ని అణచిపెట్టి, వొకచోట కేంద్రీకరింప చేసే వొక
నైతిక సంప్రదాయం కుటుంబ జీవనానికి ఆయువుపట్టు.

యెం : మీరు పెళ్ళిచేయటో వొక్కటి తెలీయాలా, నా ఆయు
వుపట్టు యమధరమరానా దగ్గరుంది. పెండ్లిచేసుకోటం ఏంటండి—

కామ : వొక గృహంలో కలిసిమెలిసివుండి పిల్లల్ని కనడం..

యెంకి : పిల్లలకి ఎంకటేసుడి కటాచ్చునుండాలి. మా
అమ్మమ్మ నీ పెండ్లిసేతైనని మొట్టికాయలు మొట్టేది.

కామ : ఇంచుమించు పెండ్లి అట్లాంటిదే...మొగుడు
తప్పుడుపట్ల చేస్తే నాలుగు మొట్టే అధికారం నీకూ వుంటుంది...

యెం : మొట్టికాయలతో కుదురుగావుండే మొగుణ్ని అసలు
కట్టుకోటం ఎందుకండి—మీరు పెప్పండి.

కామ : అట్లాంటివాణ్ని కట్టుకోమని ఎవరన్నారు ? మంచి
వాణ్ని కట్టుకో...ఇప్పుడు నాయుడున్నాడా...వాడూ నువ్వు
కలిసిమెలిసి వుంటున్నారా...దగ్గరగా స్నేహంగా — అంటే
చాలా యిదిగా-అంటే చాలా-(విసుక్కుని) యిదిగా...

యెం : (నవ్వి)బావ కళ్ళలో సత్రేసుగా కట్టకట్టుండడాండి.

కామ : అరుగో ఆ తింతు పదిమంది సమక్షంలో జరుపు
కోడమే పెండ్లి...

యెం : పదిమందిలోనూ సిగ్గుతుందండి...యీ మాయవారి
మనసులంటే నాకు భయం... నేనట్లు పెండ్లాడినండి...

కామ : వివాహం బహిరంగంగా జరిగినప్పుడే సంఘం
ఆమోదించి, మీ సుఖదుఃఖాలను పంచుకుంటుంది. సంఘం
అంటే—మనుషులు—అంటే...అంటే...

యెం : యిదన్నమాట...

కామ : యిదికాదు...సంఘం అంటే, నేను, చంద్రన్న
పెద్దయ్య మొదలైనవాళ్ళం...

యెం : కామయ్య కామందుగోరూ...పాలింటోరి రంగులు,
మొగుడు పిల్లల్లో అలా లచ్చనా అని సంసారం దిద్దుకోలేక సత్ర
వుండారు. వూళ్ళోవాళ్ళు వాళ్ళకేం చేసినారు?

కామ : ఏం చెయ్యాలి? దాని సంసారం దిద్ది, వాడు
దుడుకులేకుండా, సంఘం వాళ్ళు విడిపోకుండా కాపాడుతుంది..

యెం : నేను, నాయుడు యిడిపోము. అందుకనే పెండ్లి
చేసుకోం.

కామ : పోనీ—కరణంగారి విషయం చూడు. పెండ్లి చేసు
కుని, ఇరవయ్యేళ్ళయింది. వాళ్ళు విడిపోయారా మరి?

యెం : అల్లెందు కిడిపోతారు? అల్లెకి వొకళ్ళమివొకళ్ళకి—
నాకు నారాజుకు మల్లే—ఏంటి—యిరుంటేగా...?

కామ : ఇంకా నయం—ఎంత మాటన్నావ్—కరణంగా
రంటే ఏమిటో తెలుసా?

యెం : ఏంటో తెల్లుకానండి—ఎవరో తెల్పింది. మీకేగా

కామ : ఆ! ఆ! అమ్మాయి పాకం మురుగుతోంది! పెద్దయ్య
వాళ్ళు, నీమీద నేరాలు చెబుతుంటే, ఏమిటో—గిట్టక చెబుతు
న్నారేమో—అనుకునేవాణ్ణి—

యెం : సందేహం ఎందుకండి—గిట్టకే ముదరడపు కూతలు
కుయ్యటం. పడుసుది ఆళ్ళకేసి కన్నెత్తి నూడదు గనక, యీ ముసి
లోళ్ళకి కడుపుమండి, యీ రంకెలెయ్యటం.

కామ : పెద్దయ్య తాతనే అంటున్నావు?—నీకు భయ
భక్తులు లేవల్లేవుండే...

యెం : నాకు మనుసులంటే భయం—చాపంటే భక్తివుండా
యండి.

కామ : బావ మనిషి గాడా యేం కర్క...

యెం : పరాయి మనుసుల మగ్గ్య లేకుంటే, నాయుడు జీవు
డండి.

కామ : జీవుడు కాదు దయ్యం.

యెం : నే సెపునున్న జీ అది—మీరందరూ పట్టుకుని అట్టి
దెయ్యంలాగు నేతుండారు.

కామ : చాల్లే వాక్కు, చిన్న పెద్ద అంతర్యం తెలీకుండా.
నీకింకా తెలీదేమో—డొల్లో పెద్దలం నలుగురూ రెడ్డెయ్యగారింటి
మందు పంచాయితీ జరుపుతున్నాం యీపూట. నీ విషయం;
నాయుడి విషయం, మీరు పెళ్లి, పెడాకులు లేకుండా యిల్లా
వుండటం ఎవ్వరికీ నచ్చడంలేదు.

యెం : మే మిట్లాగుంటే ఎవర్నోం నేసినాము?

కామ : పెండ్లి కాకుండా, సరసా లేమిటి?

యెం : వైవోళ్ళతో సరసాలాటం లేదనేగా?

కామ : ఛీ నోర్ మయ్. కుద్దీబద్దం లేదు! పెళ్ళి చేసుకో
పోలే ఆస్తిపాస్తుల విషయంలో పేచీలాస్తాయి.

యెం : ఆస్తిపాస్తు లంటేగా పేచీలు రావటానికి? ఆడి!
నేను, నాకాదు—మా యిద్దరికీ మద్దెనా పెందురుడు—

(చంద్రన్న వస్తాడు)

కామ : మీ యిద్దరికీ మగ్గ్య చంద్రన్నా?

యెం : మీ రిట్లాంటి పుట్టింపులు పుట్టిస్తావుంటే మీమీద వూళ్ళోవాళ్ళు పంచాయతీ చెయ్యరేం ?

కామ : పరిహాసంతే పిచ్చిపిల్లా...

చంద్ర : (గొంతు సవరించుచు) ఆళ్ళందరూ...అంటే పెదకామందు లందరూ...సిద్ధంగా కూకుండారండి.

కామ : సరే. వెదురున్నా యెంకి—ఒక్క విషయం. పెళ్ళి చేసుకోపోతే పిల్లలు పుట్టరుగా...

యెం : పెండ్లికాకుంటే పిల్లలు పుట్టరాండి ?

కామ : హరిహరి. ఇదోటా పైగా...నిన్ను సంఘం లోంచి వెలేస్తారు. కరణంగారుండికూడా యిట్లా చేశారని నామీద నిందమోపుతారు ప్రజ...

యెం : మీరు వూళ్ళోవోళ్ళకి బయపడి పెండ్లాడమంటావుండారుగాని లేకపోతే నే నిట్లాగుండటం మీకిట్టమే...ఏం బాబుగారు...!

కామ : నీ కర్క...చెప్పవల్సింది చెప్పావేమిటా విశ్వవిద్యాలయముంటివే యెంకి యామంటివే చంద్రన్న...

చంద్ర : వొస్తుందానండి.

యెం : ఎలకల్ని పట్టేదానికి పిల్లల్ని తెచ్చావా ?

చంద్ర : ఎలకని పట్టేదానికి బావురుపిల్లలు రావచ్చెయ్యకండి కూకుండాయితే—అవునీలే నీవని ! వొస్తుందానండి.

కామ : నువ్వు రావొద్దు—పొలంకాడికి పో...

చంద్ర : పోతుందానండి. (మొత్తుకుంటూ పోతాడు... రామయ్య కూడా మనో చిక్కుగా నవ్వితాడు. యెంకి కూనిదీర్చి తీర్చి పెంచేతో నీళ్ళు తీస్తావుంటుంది.)

నాపేరే నారాజు జపమన్న అపవాదు

ఈపాట దేకాదు ఎప్పటికీపోదు

ఏనాటి వరములో

ఈ నాగరీకాలు

పాటలో తన పరువె

బ్రతుకులో బరువటే !

నాపేరే నారాజు జపమన్న అపవాదు.

(సీతాయి ప్రవేశిస్తుంది.)

యెం : దావే సీతాయి, బావంకొ రాలేదు నూ స్తీవా.

సీతా : ఇంటికాడ నేచీలుపెట్టి సంపుకు తింటుందారంట.

యెం : సంబంధం ఏమైంది సీతాయి ?

సీతా : యిసిరి కొట్టాడంట, నువ్వుండగా మావ ఆ యేసా లెంకుకేతాడు. !

యెం : ఎంత మంచోడేనారాజు, బావలేకుంటే నాకెట్లా వుండిమకున్నా, సంద్రం మదిలో కొట్టుకపోయ్యే నురుగులా గయ్యను. అడివి తగులదుతుంటే కాలని కొయ్యలాగైనాను నీలు నేబోతుండానా,—వొట్టమ్మా...నా యెంట ఎవరో నడిసి నట్టుంటాడే ! అద్దంలో నూతుంటే అడటో సిగ్గు...యెనకొర లెవరో నవ్వివట్టుందాడే సిర్రం...!

సీతా : యెంకి వోమాట నెప్పనా ?

యెం : నాకు తెలుసులే, నీకూ దాసుకీ పెండ్లిచేస్తామంటుందారు. అవునా ?

సీతా : నీకెట్లా తెల్సింది ? మూర్తంకూడ నిశ్చయించారు. నువ్వొర్రవా...?

యెం : మా వొత్తాడులే...మావకి పెండ్లిఅంటే సర్దా...

సీతా : నీకు లేదా యెం ?

యెం : పదిమందిలో పందిట్లో కూకుంటం నాకు నీరాకు, పదిమంది మందరా పొత్తు—వొంటిగా లదాయి...యిదే మన జాతొళ్ళ పెళ్ళిముచ్చట...

సీతా : ఎప్పుడూ పెళ్ళిలేకుండా యిట్టగే వుంటావా ?

యెం : ఎందుకుండగూడదు. ? నాపు పుట్టకలతోపోయే సావా సమైతేనే పెండ్లి...అటునూడు, మమ్మలమదైన మెరుపులా నాయుడొస్తా వుండాడు.

నీతా : యెంకి వోమాట నెప్పనా ?

యెం : నాకు తెలుసులే, నీకూ దాసుకీ పెండ్లిచేస్తామంటుందారు. అవునా ?

సీతా : నీకెట్లా తెల్సింది ? మూర్తంకూడ నిశ్చయించారు. నువ్వొర్రవా...?

యెం : మా వొత్తాడులే...మావకి పెండ్లిఅంటే సర్దా...

సీతా : నీకు లేదా యెం ?

యెం : పదిమందిలో పందిట్లో కూకుంటం నాకు నీరాకు, పదిమంది మందరా పొత్తు—వొంటిగా లదాయి...యిదే మన జాతొళ్ళ పెళ్ళిముచ్చట...

సీతా : ఎప్పుడూ పెళ్ళిలేకుండా యిట్టగే వుంటావా ?

యెం : ఎందుకుండగూడదు. ? నాపు పుట్టకలతోపోయే సావా సమైతేనే పెండ్లి...అటునూడు, మమ్మలమదైన మెరుపులా నాయుడొస్తా వుండాడు.

సీతా : యెంకి వోమాట నెప్పనా ?

యెం : నాకు తెలుసులే, నీకూ దాసుకీ పెండ్లిచేస్తామంటుందారు. అవునా ?

సీతా : నీకెట్లా తెల్సింది ? మూర్తంకూడ నిశ్చయించారు. నువ్వొర్రవా...?

యెం : మా వొత్తాడులే...మావకి పెండ్లిఅంటే సర్దా...

సీతా : నీకు లేదా యెం ?

యెం : పదిమందిలో పందిట్లో కూకుంటం నాకు నీరాకు, పదిమంది మందరా పొత్తు—వొంటిగా లదాయి...యిదే మన జాతొళ్ళ పెళ్ళిముచ్చట...

సీతా : ఎప్పుడూ పెళ్ళిలేకుండా యిట్టగే వుంటావా ?

యెం : ఎందుకుండగూడదు. ? నాపు పుట్టకలతోపోయే సావా సమైతేనే పెండ్లి...అటునూడు, మమ్మలమదైన మెరుపులా నాయుడొస్తా వుండాడు.

సీతా : యెంకి వోమాట నెప్పనా ?

యెం : నాకు తెలుసులే, నీకూ దాసుకీ పెండ్లిచేస్తామంటుందారు. అవునా ?

సీతా : నీకెట్లా తెల్సింది ? మూర్తంకూడ నిశ్చయించారు. నువ్వొర్రవా...?

యెం : మా వొత్తాడులే...మావకి పెండ్లిఅంటే సర్దా...

సీతా : నీకు లేదా యెం ?

యెం : పదిమందిలో పందిట్లో కూకుంటం నాకు నీరాకు, పదిమంది మందరా పొత్తు—వొంటిగా లదాయి...యిదే మన జాతొళ్ళ పెళ్ళిముచ్చట...

సీతా : ఎప్పుడూ పెళ్ళిలేకుండా యిట్టగే వుంటావా ?

యెం : ఎందుకుండగూడదు. ? నాపు పుట్టకలతోపోయే సావా సమైతేనే పెండ్లి...అటునూడు, మమ్మలమదైన మెరుపులా నాయుడొస్తా వుండాడు.

సీతా : యెంకి వోమాట నెప్పనా ?

యెం : నాకు తెలుసులే, నీకూ దాసుకీ పెండ్లిచేస్తామంటుందారు. అవునా ?

సీతా : నీకెట్లా తెల్సింది ? మూర్తంకూడ నిశ్చయించారు. నువ్వొర్రవా...?

యెం : మా వొత్తాడులే...మావకి పెండ్లిఅంటే సర్దా...

సీతా : నీకు లేదా యెం ?

బావ : నూడెంకి—ఎక్క నెక్క మాడమోక. ఇంటికాడ తాత పెప్పాడు. ఊళ్లోవాళ్ళు పంచాయితీ జరుపుతుండారంట... మనం పెళ్ళి నేసుకోకుంటే, నిన్ను నన్ను ఎలేతారంట. పమాదం కాదు—అంతేత నేనెసుకుందాం...

యెం : మన పెళ్ళికోరి ఆళ్ళ కందుకంటాను. పెళ్ళి నేసుకుంటే మనసులుండవు మావా...నూడు—యీళ్ళ సంతారాలు నూడు. ఒక్కళ్ళు కుకంగుండారా?...ఆడు దీనితో లేచేల్లెడం... అది అడితో లేచేళ్ళడం...కొట్టాటలు, కూనీలు, పంచాయితీలు, తీర్పులు. .ఏందీ బతుకు?

బావ : పెళ్ళి లేకుంటేమట్టుకు అట్లానే కలిసి మెలిసుంటా రంటావా...?

యెం : ఎంకటేశుడి కటాక్ష మంటే వుంటారు. పెళ్ళి నేసుకుంటేనే, దిగుళ్ళు, ఆపైన తెగుళ్ళు...

బావ : నీకు నచ్చచెప్పే బట్టా, నేనుకుంటే హాయిగుంటాం. పోయా పాందూ లేకుండా...

యెం : పెళ్ళాంపోరు మిగులుస్తే.

బావ : నువ్వొట్లాంటిదానవు కావుగా...

యెం : నువ్వు మొగుడి వవులే, నేను పెళ్ళాన్నవవులేను. మొగుడు పెళ్ళాలమద్దన మనసులుంటయ్యా? మమకారాటరటాయ్. సరసా లుంటయ్యా—? విరసాలుంటై, ప్రేమలుంటయ్యా? పేచీలుంటై. (దాసువొస్తాడు.)

దాసు : యెంకి...ఓ, అడ అమ్మలక్కలు నేరి, ఏం నెప్పు గుంటుంటారు!—ఆ క్రమమేలేదా—అది, వో మాటగాను, వో కూతిగాను...నీకు...నీకు ... (సిగ్గుపడి, మూడు పళ్ళు చూపించి) నీకు మానమంట...

యెం : అంత అదృష్టం కూడానా...!

బావ : పెళ్ళికాకుండా యింకెమన్నావుందీ...! అమ్మో (గుండెలు బాదుకుంటాడు).

యెం : పెళ్ళికాకుంటే పుడతం మాస్తారా?

బావ : అయ్యో, అయ్యో పుట్టకూడదే—నన్ను సంపె య్యూరూ...!

యెం : నువ్వు మొగుడినైతే సంపుతారు—కాకపోతే ఎందుకు సంపుతారు...

సీత : తప్పుమాట లెందుకెంకి—పెండ్లి నేసుకోండి...

యెం : లేవు నువ్వు దానూ ఏం బావుకుంటారో నూతైగా, పెండ్లి నేసుకుని...

దాసు : ఇంతకీ తీర్మానం యిన్నావా—నాలుగురోజుల్లో పెళ్ళికాకుంటే, నిన్ను వూళ్ళో వుంపనివ్వరంట...

యెం : అమ్మయ్య, హాయిగా ఏటవతిల వొంటిగా, నచ్చ త్రాలు లెక్కెగుతూ, పచ్చలల్లే పాడుకుంటూ, సందమామ వొంపులో సొంపు నూసుగుంటు, నేనూ రాజా, రాజా నేనూ... గిల్లుకుంటూ, గొల్లుమంటూ, నవ్వుకుంటూ, పేదరాశి పెద్దమ్మ, పెద్దయ్య వువుతాం...

బావ : అదుగో చంద్రన్న వొస్తుండాడు. ఏం జరిగిందో,

చంద్ర : (వొగుర్చుగుంటూ వొస్తాడు) యెంకి—దబ్బున, ఎట్టగో అట్టాగ పెండ్లి నేసుకోండి—లేకుంటే పెమాదం...

యెం : పట్టుమావా పెళ్ళి చేసుకుందాం...దా... (నెయ్యి పట్టుగుంటుంది.) సెంద్రన్నా మంత్రాలు నదువు...సీతయి, తలంబాలు తీసుకురా—ఆ కుండలో బియ్యపుగింజలుంటాయి. మావా, బంగారం లేదుగా...యిదుగో కుండపెంకు—దాసయ్య పాగాలో పోసుతీసి, కుండపెంకుక్కట్టి, నా పీక్కి సుట్టి—నన్ను సంపు...

చంద్ర : ఎంత యిద్దూరం ... (ముక్కుమీద వేలేసు గుంటాడు).

యెం : ఇంతేగా పెండ్లి...!!

చంద్ర : అందుకనే, నీకేదో గాలి అంటుండారు.

దాసు : దూళంట! యిరుగుపొరుగు అమ్మలక్కలు యిరగ బడి నెప్పుకుంటుండారు.

యెం : ఆళ్ళనుండి, ఆళ్ళ మొగళ్ళుని నే నీసుకుపోతా నేనూ నని ఆళ్ళకి భయం...నేనట్లా నెయ్యనని నెప్పు!

బావ : నోరునొక్కుగో—పెద్దయ్య తాత వొస్తుండాడ. (పెద్దయ్యవొస్తాడు)

పెద్ద : యవ్వారం, కరణంగారి ధర్మమా అంటూ నీల పోయింది...తాంబూలాలుచ్చునుని మాక్తం లేపటిలోగా నిచ్చి యమనాలి. లేకుంటే యీవూళ్ళో పుట్టగతులుంటవు.

యెం : ఎవరికుంటవు?

పెద్ద : మీకు...

యెం : మీకంటే,—నాకా—మా యిద్దరికీనా...

పెద్ద : నీకు...

యెం : అవులే, నీ కనక మీకంటానందుకు? నాకూ మావకి పెండ్లికాకుంటే, నావొక్కరికీ లేవు పెండ్లి నేనెస్తారు.. అంతేనా...

పెద్ద : అంతే...

యెం : అదేం నాయం? పెండ్లి నేసుకోనంగుకు, మావనూ వలెయ్యాల.

పెద్ద : పెద్దల తీర్మానం అంతే, ఆణ్ణి నెడగొట్టింది నువ్వు.

యెం. నేనేం నెడగొట్టాను?

పెద్ద : ఆణ్ణి పనిలోకి పోనీకుండా—పెళ్ళి చేసుకోకుండా..

యెం : నాతో వుండటం మట్టుకు పనిగాదా యెం? నువ్వు, నీ పెళ్ళాన్నొదిలి పన్నోక శ్లేషాడివా?

పెద్ద : నువ్వు పెళ్ళానివి కావు గనక నే, యీ చిక్కు.

యెం : కాసని నీకట్లా తెలుసు, మాకు పెండ్లయింది. యిరుగో, సెంద్రన్నా సీతయి, దాసన్న సాచ్చులు.

పెద్ద : నువ్వు నాటకాలు తొక్కమోక—కుదురుగా మసులు—ఏం—ఇదేందనుకున్నా కులుకుతానికి?—

యెం : కులీకే వొళ్ళకిది నరకం...ఏం పెద్దగా నే నరక లేనను కున్నావా...అదూ నేనూ పెళ్ళి నేసుకున్నాంసరేనా... (బిగ్గరగా)

పెద్ద : ఎప్పుడు?

యెం : పుట్టకముందే—

బావ : (నవ్వుతాడు)—అదేంజే...

పెద్ద : నాయుడూ, నువ్వు నవ్వావంటే తలపగలేస్తాను పుట్టకముందేంది—పరాచికాలా నాతో—బాగ్రత్త...

యెం : మాది, ఎనకజన్మలో సావాసం.

పెద్ద : ఎనకజన్మలో నాయుడు గాడిద—

యెం : అవుతే నేనూ గాడిదనే—

పెద్ద : చాలాచాలు...వాగమాక...

[కౌమయ్య వస్తాడు.]

కౌమ : ఏమిటి పెద్దయ్య, మళ్ళీ యిక్కడో పంచాయితీ సీచ్చారు!

పెద్ద : విషయం చెప్పేశానండి—పెండ్లి చేసేసుకున్నా మంటోంది, నక్క జిత్తులమారి.

కౌమ : చేసుకోనంటివిగా యెంకి?

యెం : నేను నేసుకోలా—ఆడు నన్ను నేసుకున్నాడు.

కౌమ : అదేమిటి—విద్వారం.

యెం : ఆడదాని కిష్టంలేని పెళ్ళి మొగాడు నేసుకోడంలా— అట్లాంటి పెండ్లి జరిగింది—అంటుండా...

కౌమ : నీకు నాయుడంటే యిష్టం లేనా?

యెం : యిష్టం గనకనే, పెళ్ళి నేసుకోను. యిష్టంగా వుంటుం యిష్టం లేకనే, మీరందరూ నేసుకోమంటుండారు. నాయుడు నడనని నేనేసుకున్నాడు.

కౌమ : ఎప్పుడు చేసేసుకున్నాడు? గంట క్రితమేగా నేను నీతో మాట్లాడత.

యెం : మా పెళ్ళిళ్ళు ఎంతలో జగునుతాయండి.—కన్ను మూసి తెరిసేతలికి, పెండ్లికావడం, పిల్లోడుట్టడం—అడికిపెల్లి... అడికి పిల్లోడుట్టడం—

బావ : ఇదంతా నవ్వుతాల్సిగండి.....యెంకి కీపాద్దు నుబు లెక్కింది...పెళ్ళి నేసుకోలేదు—పెదాకులూ నేసుకోలేదు...

యెం : అదేంది మామా, నేసుకుంటివిగా....!

పెద్ద : నేసుకుని మూడు మాసాలు పైగా అవారి...

యెం : అవును తాతా నవ్వు వూరంతకీ పెద్దవి. ఏడు మాసాల్లోగా మంచి వుయ్యాలాటి చేపించివుంచు. నీపేరెట్టుగుంటాం.

పెద్ద : ఇంకేంటి అన్నింటికీ తెగించింది—దీన్ని వూల్లోంచి తరమక యింకా చూస్తారేంటి...రేపుటిదాకా వుంటానక్కూడా వీల్లేదు. తక్షణం కదలార్పిందే—కదులు...

బావ : ఏందది తాతా—నే నచ్చచెబుతాగా వూరుకో... బాబ్బాబు...

యెం : ఏంది బావా మనమేం రప్పు నేసినామని యీళ్ళకి భయపడతం.

బావ : పెండ్లిచేసుకుంటా ననెంకీ—నీకు పున్నెముంటుంది.

కౌమ : అవును.

యెం : నే నన్ను. ఇదివరకే నేసుకున్నాం. అంటాను కావరిస్తే—ఎనకజన్మలో...

పెద్ద : అవుతే నువ్వు వూళ్ళోవుండడాని కీల్లేదు...

యెం : ఇది వూళ్ళోగాడు—వూరవతలే...

పెద్ద : పాలిమేర దాటిపోవార్పిందే—కదుల్తావా కదలవా..

[ఒక్కొక్కటే, బిందె చెంబు మూట గివాటెడతాడు, నలుగురూ అటకొయిస్తారు. వాళ్ళని విడిలించేస్తాడు.]

యెం : పెద్దయ్య తాతా—నీమేలు ఎప్పటికీ న సిపోము— దూరంగాపోయి పోయిగా ఏటవతల బతుకుతాం...పద, మూవా... పోవాం...

కౌమ : హా—సి—నీ—తెగించింది...!

బావ : నీదో పిచ్చిగోల, ఏడకిపొయ్యేది, అడ కూడో...?

యెం : కూడా!...పచ్చలు, జంతువులు—అట్టిక కూడేడిది? మనకీ అంతే,—కాశీరాణి కనికారముంటే సాల్సి? నువ్వుంటే నాకు దాహం...నేనుంటే నీకు ఆకలి—వుంటయ్యా ఎర్రమావా...!

పెద్దయ్య తాతా...నే నుత్తిమా యిల్లాలిని...పొమ్మంటే పోతా...నా వుసుగోసుకోమాక ... పదికొలాలబాటు సుకంగా బతుకు...

కౌమయ్య : (కళ్ళు తుడుచుకుంటూ వెనక్కి తిరిగి పోతాడు.) ప్రిపిల్ల...

పెద్ద : ఎర్రపిల్లంటేనే, సిమెల్లింది. పోనీండి—కడుపులో కాలి పొన్నున్నకి రాదూ...మీకోందో భ్రమకాని!

యెం : రా, బావా...ర నడం—యిష్టంలేదా?

పెద్ద : ఆడురాడు, నువ్వు పో...

యెం : ఏం?

బావ : ఎట్ట సావను...(జుట్టు కీక్కుంటాడు)

పెద్ద : నువ్వక్కడికిరా? మీ తాతేమో యింటికొదా సత్తావుంటే, నీకు దాంతోటి కులుకులాట్లా?

యెం : బతికినప్పుడే కులుకులు—సచ్చింతిర్వా లేటుంద... రా...మావా...

పెద్ద : ఆడురాడు పో...పెళ్ళి...

యెం : వెడుతుండా...(మెల్లిగా పొడుకుంటూ)

ఉత్తమా యిల్లాలి నోయీ

నన్ను నురుపెడితే దోసమాయీ...

నిదురలో నినునూసి సెదిరి నేమో మనసు

పొరుగువోరంత నానరనకురికారంట

ఉత్తమా యిల్లాలి నోయీ...

‘ఏలనే నవ్వంట,’ ‘ఏడుపేలేయంట

పదిమంది ఆయింట పగలబడినారంట

ఉత్తమాయిల్లాలి నోయీ...

సాటునుండే యెంకి - నబకురాజేశావ?

పదిమంది నోళ్ళల్లా పడమంటరాళావ...?

[వెడుతుంది, బావ మొహాన్ని చేతుల్లో దాచుకుని కూర్చుంటాడు. నలుగురూ, మెల్లిగా వెడతారు. బావలేస్తాడు.]

అం త్ర ప త్రి క - విజయ సంవత్సరాది సంచిక

బావ : నేనుండలేను తాత—నేనూ యెంకితోటే పోతా.
అదిలేకుంటే సచ్చికోత...(వెద్దయ్య కామయ్య ముక్కుమీద
వలేకునుని నిర్జాంతపోయి చూస్తుంటారు, బావ వెడతాడు)

పెద్ద : పీడ విరగడైంది.

కామ : మనమూ విరగడొదా, పద...(వెడతాడు) (కానేపు
నిక్కబండ్ల...చంద్రన్న అటూ యిటూ చూస్తూ మళ్ళావొచ్చి
కుంచాలు, కుండలూ సర్ది, అమరుస్తూంటాడు? శేషు ప్రవేశిస్తాడు)

శేషు : ఏం చంద్రన్న...జుమంతా మూగితే ఏమిటో
జూద్దామనొచ్చా—ఏమయ్యారు?

చంద్ర : ఇప్పుడే వెళ్ళారండి, పంచాయితీ జరిగి యెంకిని
తూట్టించి ఎల్లగొట్టారు. ఎనకా తల ఏడుస్తూ నాయుడెళ్ళాడు,
కుండా, పెంబూ మూటాముల్లాసరిది అందచేద్దామని యాడి
కొచ్చా...

శేషు : ఎందుకు వెళ్లగొట్టడం?

చంద్ర : అదొక యిచిత్రం. యెంకి పెండ్లిచేసుకోకుండా,
నాయుడుతోవుంటానంటుందండి.

శేషు : ఎందుకో...?

చంద్ర : సదువుకున్నవారు, మాకే తెలియాలి, పిచ్చును
కుంటా...

శేషు : పిచ్చి యెంకికి కాదు మన కవగూడిదు? ఎటు
పోయాడు?

చంద్ర : యెంకి ముండెళ్ళిందండి...ఎనకాతల నాయుడు...
అల్లదిగో,—ఏటికేసి పోయాడు...ఎంది నవ్వుకుంటారు?

శేషు : ఏమీ లేదు చంద్రన్న—యాడవటం ఈకోజల్లో
భలే కష్టం...నవ్వడం భలే సుఖపు...అందుకే...

చంద్ర : నాకు నవ్వుదామంటే రావడం లేదండి— (తనకి
తనే చక్కలిగింతలు పెట్టి చూసుకుంటాడు.) మీరెట్లా నవ్వుకుం
తారు?

శేషు : నువ్వింకా పిచ్చివాడివి కాలేదు చంద్రన్న...
అందుకనే నవ్వలేకపోతున్నావు. పిచ్చెత్తకండా వుండటంకోసమే
నవ్వు. నీకు యెంకితో బాగా పరిచయం వుండిగదా—ఎందుకు
పెండ్లి చేసుకోనంటుంది?

చంద్ర : పెండ్లి చేసుకుంటే అడితోనే కడుండాలు.
లేకుంటే నేచ్చగా వుండొచ్చు.

శేషు : నాయుడి ప్రేమితుందిగా—ప్రేమకంటే స్వేచ్ఛ
ముఖ్యమంటావా?

చంద్ర : బీదోళ్ళకేం ప్రేమలండి...బీదోళ్ళకేం స్వేచ్ఛ
లండి...అయ్యన్నీ సదువుకున్న పెద్దపెద్ద ఆసామీలకి.

శేషు : నీకింకా తెలీదు చంద్రన్న. మాబోటి చదువుకున్న
బాళ్ళకి-ప్రేమంటో ఏమిటో తెలుసు - కాని, మీలాగ ప్రేమిం
చుకోటం చేతిగాదు.

చంద్ర : ఇంకా నయమండి కడుపులో మాడతా వుంటే,
ప్రేమలు గీమలు ఎగురుతయ్యండి. ఏటవతల ఏముందండి వల్లకాదు.
బక్కసిక్కి లేపటికో మాపటికో సక్కారారండి...!

శేషు : చూడు చంద్రన్నా వోసాయం చెయ్యి. ఏటవతల
మా బావగారి భూముంది నీకు తెల్పుగా...అది నిజంగా మా
అక్కడి. మా అమ్మ రాసిచ్చిన రెండకరాలు—అందులో దూళ్ళ
పాక లున్నాయి. వాటిల్లో మకాం చెయ్యమని, వంట సామానా
కాసిని గింజలూ జేరేసి కాస్త కనుక్కుంటా వుండు....ఏం?

చంద్ర : నేనూ అదే అనుకుంటూండానండి. ఊళ్ళోనాళ్ళకి
తెలికండా జరగాల. తెలిస్తే నన్ను సంపేస్తారు. నాకేం బెదురు
లేదనుకోండి. నాళ్ళోప మొచ్చిందంటే మనిసి నే గాను—

శేషు : అల్లా వుండాలి. నేను శేపు పట్నం పోతున్నా.
వాళ్ళెట్లా వుంటున్నదీ నో కార్డుముక్క రాసిపడేస్తుండు. అద్రేసు
రాసిస్తా...[వెడతాడు.]

[తెర]

మూడవ రంగము

[ఏటవతల పొలంలో యెంకి పాక. మట్టూ సర్వీచెల్ల.
ముందు గడ్డివామి. వెట్లనుక్క కొమ్మలకి అమర్చిన ఉమ్మాలమీద
యెంకి వ్రాసుకూ పాడుకుంటుంది.

యీరేలి రొక్క తెవు యే మొచ్చినావే
ఆకు నేనిక్కడే ఆడినామమ్మా.

యేటినురుగలకేసి యేటి సూశేవే?

మావోడి మననట్టె మరుగుతాదమ్మా.

సెంద్రవొంకలొ యేమిసిత్రమున్నాదె ?

వొంకపోగాన మావోడొస్తడమ్మా.

ఆకు నేనిక్కడే ఆడినామమ్మా

మావోడిమననట్టె మరుగుతాదమ్మా

ఆవొంకపోగాన మావాడొస్తడమ్మా—

[వెనకాల నాయుడుబావొచ్చి కళ్ళు మూస్తాడు]

బావ : ఎవరు చెప్పకో...

యెం : ఎవరా...ఎవరికోసరం మొగ్గ వువ్వవుద్దో, ఎవరి
కోసరం సందమామ గుండ్రంగా నవ్వుద్దో...? ఎవరికోసరం నచ్చ
త్రాలు మిసమిసలాడతయ్యో.

[చక్కిలిగింతలు పెడతాడు]

ఎవరికోసరం ఆవు పేడ వేసుద్దో...ఆడు.

[ఉయ్యాల దింపుతాడు. గడ్డివామి మిగిలో ఆకుపచ్చరంగు
చీర పరిచివుంటుంది]

ఏడకి పోయంటివి నారాజా...?

బావ : వేటకి పోయింటి నే రాణీ.

యెం : ఏడుసేపలు తెచ్చి ఎంతేస్తినా...?

బావ : ఏడుపుచ్చొంకాయలు కామయ్యగారి తోట్లోవి—

యెం : ఆకలి వుడుకుందా...? (బారీస్తూ)

బావ : నీకు లేదంటే—నూడు సిక్కిపోతుండా — తిల్లు
కుంటే దిగులేస్తావుంది.

యెం : దిగులెందుకు బావా. నాకు నువ్వు, నీకు నేను. మనిద్దరికీ నత్తత్రాలు, చందమామ, ఆకాశం—గడ్డిపూలూ నూర్తివా. —(కోస్తుంది) జంటపూలు. ఇది యెంకి, యిది బావ. ఒంటిగా వుండాయి సుకంగా. మంచు పీల్చుకుని పల్లంగుండాయి. అయ్యి, యంచక్కా మాట్లాడతాయనీ! కూతంత. గాలి రెగిస్తే, మొగడి పూగిసలాడి యాడికో ఎగిరిపోతనంటుంది. ఆడది, 'కూకోసా' అని కసిరి పండుకోపెడుద్ది. అంత సున్నితమైన ప్రాణానికి అంత మమకారం. అట్లుండాల మనం.

మద్దివాలకి మాడ్చునులే. కూరొండి పెడితా. కూకుని కథ పెప్పు.

బావ : యెంకి యిట్ట యెంతకాలం మనబతుకు...?

యెం : బెంగెందుకు మావా. మామ్నాళ్ళ ముచ్చట. పాపిష్టి మనుషుల్లో ఎందుకు... సరివిచెట్ల కంతల్లోంచి నత్తత్రాలు, నీ పెదవులల్లే ఎర్రంగా కాగలించుకునే సంద, జోకడత ఆకుల పాలు, బుగ్గనలిపి రెగడినే సలిగాలి, వుండంగా మనకటి! అట్టికేసి మూత్రా కూకుండెనీకండా రెప్పలోటి అడ్డమెట్టినాడు జేవుడు.

బావ : ఊరికే అంటికే. అట్ట దిగులుగా వుండావేం...?

యెం : కలిరి వోకలాచ్చింది. అందులో నువ్వుండావు. ఎవల్లో బంగారు రెక్కల మనషులు యిమానం దిగి, నిన్నేదో అడుగుతారు. నా పూసెత్తారు కూడ. అజేవిటో పెప్పు... "యెంకి జేదో లోకము. ఏమో ... ఏమో ... ఏదో" అంటారు ఆళ్ళు. అశటి...?

బావ : బాగుంది. నీ కొచ్చిన కలలో ఆళ్ళటన్నాలో నే పెప్పాలా...? నీ తరం. సరే యిను. ఆళ్ళు జేవుళ్ళు. ఎవక జన్మలో మనము ఎవరిమో అరికి తెలుసునంట. ఈ జన్మలో ఆమాదిరిగా నువ్వు లేవంట.

యెం : అంతా యెటకారం—పోకూవా. ఎప్పుడూ మనిద్దరిది వోకే జన్మ. అవునా?

బావ : ముందు మనకే జన్మంటా యెంకి...?

యెం : (కళ్ళు పెద్దవిచేసి) ముందా...! ఇంక ముందటి మావా? ఇదే యెనక. ఇదే ముందు.

బావ : ఎన్నాళ్ళో మన కోరె యీ సుకము ... ఎన్నాళ్ళో...!

యెం : ఎన్నాళ్ళో...? అంతేనా...ఎప్పుడూ కాదా...? ఎప్పుడూ అను రావా. అబ్బ అను. ఎన్నాళ్ళో ... (చిరుస్తుంది వెరిగా)

బావ : (సమదాయిస్తూ) పోకల్లే పండుకున్నావా...? కనుబొమ్మ కరువుదీర నూడనీ యెంకి. ఇటు నూడు. నీ ముంగల కూకుంటే, అగ్గిముందు కూకొని సలికానుకున్నట్టుంటుందంకి. (దిగులుగా నవ్వుతుంది)

అదుగో నూడు, సీతాయొత్తెత్తుంది సింగారించుకుని. (యెంకి లేచి కూర్చుంటుంది.)

[సీతా యొస్తుంది. వొదులుగా జారిపోయిన కొప్పు. మెల్లో మధ్యమధ్య పూడిపోయిన నల్లపూసలతాడు చేతి! వొకటే ఎర్ర గాజు, పెద్ద బొట్టు, కాళ్ళకి అందెలు]

సీతా : ఎట్టగుండుకు మావా...

బావ : పెల్లో సేపలల్లే, వున్నప్పుగా వుండాం. ఏంటి కథ...?

సీతా : ఏంచెప్పసెంకి. దాసయ్య పుట్టింటోను రాచ్చుకులు. ఆడన్న పెండ్లా మొకరుంది. దానికోకొడుకు. ఆడు కరక్కాయ లాటాడు. నేను గదమాయిస్తే, ఆళ్ళమ్మతో, నన్ను గీకింది, సీరింది అని గొల్లుమని పెప్పుకునేడుస్తాడు. ఆవిడగాను వోకన్నాయి. అయ్యగారితో పెప్పేలికి, ఆడు, అత్తి కలిసి, గంతులు. దాసయ్య పిరికోడు. అమ్మంటే బెదురు. అన్నంటే బెదురు. నన్ను రంపాన పెట్టి, కోనేస్తుండారంటే నవ్వులే.

యెంకి : ఆసలు గొడవేంటి...?

సీతా : మా బుడ్డాణ్ణి నాకావుగా. రే పమాపసకు రెండోయే జొస్తుంది. అడికి నలుసంత బంగారం—తాతిగారిచ్చింది—దాంతో మొలకి రెండు మువ్వలు నేయించా. దాసయ్య, అన్న గారితో వాదాలు మొదలెట్టాడుగా. ఆ మువ్వలు తెంచి, అన్న గారి కిచ్చినాడు. నా నొళ్ళుమండి, ఆళ్ళ కుక్క్రోడు లేదూ,—కరక్కాయగాడు. అడి వేలున వుంగరం వుంటే, అడి పీకి దాసయ్య కిచ్చినాను. దాంతో లడాయిలు. నేను ఆ కొంపలో చణం వుండెనన్నాను. దాసయ్యకూడా ఆళ్ళతో కలిసి, పోతే పో—అని, యిసిరి కొట్టాడు. ఇట్టగుంది యవ్వారం. సంతోడు ఏడుపు. ఇంతో ఆముడంబొట్టు లేదు. కూతుందా మీ యింటికొడ?

బావ : మాకో యిల్లు. మా యింట్లో ఆముడం. భలే.

యెం : సీతాయి ఎర్రబాగుల్లి. దాన్ని గేలిచెయ్యిమాకమావా. ఎన్నెల రాత్రుళ్ళు. మాకు ఆముడం దీపాలాగులే. నువ్వు తీసీకెళ్ళు. కాస్తంత ఆముడంవుంది డబ్బీలో.

సీతా : మరి మీకో...?

యెం : బాపూసులు నీకు తెలుసుగా. సీకటి పతేలికి, ఆరి కేయవే దీపము—సీకట్లో నూడాల నీ కర్ణి తళతళలంటా వదం లంకించుకుంటాడు. మావా, అల్ల తోట్లోకెళ్ళి, సీతాయికి నాలుగు జొన్నకండెలు కీక్కురా. (వెడతాడు)

సీతా : యెంకి—ఏమో ననుకుంటి. మీ పనే బాగుండే. హాయిగా పోదూ పొందూ గేకుండా. ఇంటికొడి పాణం యిసిగి మనస్సు పల్లంగుంటాదని యిటొచ్చా. నీకేం—నువ్వంటే బావకి సముద్రం అంతి వలఖ.

యెం : సంద్రం నువ్వు నూస్తివా? ఏమాత్రం వుంటుందేం?

సీతా : మాతాతి చూశాడు. మనకే నూగుడికి మద్దె నంటుందిట.

యెం : ఎర్రపిల్లా సంద్రం ఏనుంతి పెద్దిదనుకోమాకు. ఊల్లోంచి ఎల్లగొడితే సంద్రం అంతి కన్నీరు కార్చినానన్నారు. అమ్మలక్కలతో బావా సరసమాడితే, సంద్రం అంత కన్నీరు కార్చినానన్నారు. ఇంతేనా సంద్రం...? మనకూ నూరుకుకూ మధ్యనుండే కూసింకేనా—? నా సీతి, జాతి పోయి, మనుసు సాగరమైందిన్నాను. అంచా వరేలేదు, అమ్మతం వుంటుందంటే, జేముడింతుంటాదో యేమో, అనుకున్నాను. ఇంతేనంటే సంద్రం అంటే; ఎంతో అనుకున్నాను.

ది మెట్రోపాలిటన్ ఇన్సూరెన్సు

—కంపెనీ, లిమిటెడ్.—

(ఇన్స్టాన్స్: కలకత్తా)

1952 లో పూర్తిచేసిన } రు. 8 కోట్ల 2 లక్షలు మించినది.
నూతన వ్యాపారము }

మద్రాసు బ్రాంచి: నం. 52/58 తంబుచెట్టి వీధి, జి. టి. మద్రాసు - 1.

ఇతర ఆఫీసులు దక్షిణ ఇండియా : విజయవాడ, మధుర, బెంగళూరు,
కానూరు, టి. ఎ. రామకృష్ణం.

సరసమైన ధరలకు నమస్త సౌకర్యములు నమకూర్చే

ఆంధ్రప్రజల ఆభిమాన వసతి గృహం

ఎల్ కం హోటల్

(శిశు ప్రకాశం టెల్వీక్షన్ ఎడ్యుకేషన్)

Estd : 1925

Telephone : 7480

ప్రశస్తమైన పదార్థములతో - పారిశుధ్యంగా పక్వం చేసిన

కమ్మని భోజనం - తినుబండారాలు

28 సంవత్సరాలుగా ప్రజామన్ననల పొందినది.

సీత : ఇంటికాడ కన్నీరు కార్చడానికి తీరుబడుంటేగా, దాసయ్యకి గడ్డెట్టి బుద్ధి పెపుతాజేమో, పోనీ మా వని నాతో తీసికళ్ళ...నా?

యెం : బావకి పెళ్ళి పెటాకులూ లేదుగా. అడిమా వెన రింటారు...?

సీత : బావని తీసికెడితే, ఆడు దాసయ్యని యాడకి తీసు కొస్తాడు. నువ్వు బుద్ధి పెపుతువుగాని.

యెం : నేనా...? అయ్యారాతా...? నేనంటే, వూళ్లోంచి వెళ్ళగొట్టిన మీసాల్లోవోళ్ళకిగురా ఇంకా స యం !

సీత : లేదంకీ. ఊళ్ళోవోళ్ళందరికీ నీవూసే. నువ్వు సాల కుడుచైనదానివట. ఎవళ్ళేనా పెడుపన్నునేస్తే, యెంకినినూసి బుద్ధి నేరుసుకోరాదా...అనడందాక వచ్చింది.

యెం : అవుతే, వూరికాపదొచ్చిందన్నమాటే! నేను బాగా నంటుండారా ! ఏంది బాగు? నెడంటే ఏంది...? మనుషులమీద కనికారముంటే నెడూ లేదు...బాగు లేదు. అది లేకుంటేనే యియ్యన్నీ. బాగుంటే కలిసుంటం వుండదు. మనసులు కలిస్తేనే బాగుంటం సీతీ.

సీత : నీ కియ్యన్నీ యెట్లా తెలుసునెంకీ...?

యెం : ఎవక జన్మంలో నేర్చుకున్నా!—ఎర్రపిల్లా, తెలిసేటం కేముందీ? మనసు బాగుండాల, అకాశంలా నిర్మలంగా. (నాయుడు జొన్న కండెలు తీసుకొస్తాడు)

బావ మనసు నూడు. అద్దంలాగుంటుంది. అప్పుడప్పుడు కన్నె పడుచుని నూనేతలికి గుబులు పుడుతుందనుకో. అది కూనేపే.

బావ : సీతయి ముంగలెందా మాటలు? అట్లంటే, నాకేసి చూసుద్దీ? నాతో మాటాడుద్దీ?

యెం : నీమీద నేరాలు పెచ్చేటందుకు నాకింక ఎవ గున్నారు. నేరాలు పెప్పకపోతే, నువ్వు నిజంగా మంచోడ్లునుకుని జేవుడైపోతావు. నే నిట్లాగే మనిషిలా గుండిపోతాను. అప్పుడు కూడ యవ్వారం బెసికిపోతుంది. మరీ అంత దేముళ్ళాగై పోకూడదు. గుండికాయ కొట్టకోవాల. మనస్సు మాత్రం మెదలకుండా వుండాలి.

బావ : ఏందో నీదో పోది.

యెం : నే పోది పెచ్చేదా? (కూర్చుని అభివయస్తూ) యిటు నూడు యిటునూడు. అటు నల్లంగ రెండు కట్టు నీకేసి నూత్తున్నాయి. నీమీద ఆమెనీడ పడ్డాది. అదిగో—ఆ జాట్టు యిర బోతలో నీ కూపిరాడటం లేదు. వళ్లో సిక్కుకుంటావు. కాని, భయంలేదులే రాజా. అడ యేటవరల నీ యిల్లా లుండాది. నీ మనస్సు పదిలపడతాది.

బావ : ఎక్కు నీ యెటకారం...నువ్వును.

యెం : ఇదిగో సీతయితో యెళ్ళి, దాసయ్యని తీసుకురా. నాలుగు సివాట్లు పెడుచువుగాని.

సీతయితో భద్రంగా ఎల్లీరా.

బావ : బద్రంగా అనడం దీనికి?

యెం : ఊరికే అంటిని రాజా...

సీత : రా మావా.

యెం : ఇవిగో పోల్లిలు. మీ పాత్రలుకూడ యీ పాత్రలికి మల్లె వుండాల. పంటాణ్ణి నూసుకొని జేవుడికి మొక్కుకో. (వెడతారు)

[యెంకి చిదుగులు పోగుచేసి, మండించి, వంటయత్నం చేస్తావుంటుంది. చంద్రన్న ప్రవేశం]

చంద్ర : యీగో గుడ్లు. నాయుడేదీ...?

యెం : గుడ్లెందుకి తెస్తావ సంద్రన్నా. లోపలున్న లేత ప్రాణం, నీళ్ళల్లో అలలమాదిరి కొట్టుకుంటుందే. దాన్ని సంపాద్యడమే !

చంద్ర : యీయాళ కూరగాయలు దొరకలా. నేపలు కావాలంటే పట్టి తెస్తాను.

యెం : నీ కింత కనికార మెందుకు సంద్రన్నా...?

చంద్ర : నువ్వు తిండి తినకుండా, బక్కసిక్కి, పెర్లం ఎవక జొమికలు కనవస్తావుంటే నా కట్టగో వుంటాది.

యెం : ఊళ్ళో యింకా బోలేదు మందుండారు, కూడూ గుడ్డా లేకుండా. అళ్ళని నూస్తే నీకట్టగో వుంటుందా...?

చంద్ర : ఊంటుందనుకో. ఆ యిసయం వేరు.

యెం : ఏంటి నేడా, కూంత పెబుదూ.

చంద్ర : ఎట్ట పెచ్చేది, అదొకలాగు నుంటాది.

యెం : నువ్వు పెళ్ళెందుకు నేసుకోవ సంద్రన్నా...?

చంద్ర : పెళ్లా...? పెళ్లి. నువ్వెందుకు నేసుకోలేదు...?

యెం : నే నేనుగున్నాగా బావని.

చంద్ర : బావకున్న తెగింపు నాకు లేదంకీ. ఆణ్ణికూడా ఎలేసి ఎళ్ళగొట్టినారు. ముసీలోడికోసం యెంకి నోదులుకుంటానా అనేతలికి, అడి తాత గుటుక్కున పాణం వొళ్ళేశాడు.

యెం : పాపం. మనసొంత యవ్వారం కుదురుగా వుంటేనే, అళ్ళనీ—యీళ్ళనీ ఆడుకునేది. యెంకి వుండాల, తాత వుండాలంటే కుదర్లు. అవ్వా—బువ్వా—రెండు జరిగవు.

చంద్ర : నువ్వే బువ్వవి.

యెం : నేను బువ్వొండే ముసిలవ్వను. నువ్వుకూడా బో అవ్వని తెచ్చుకో. యీదే కాపరంవుండి, నేపల పులుసొండి పెడుచువు గాని.

చంద్ర : నాకు అవ్వేడ దొరుకుద్ది. నాయుడంటే, అడి చేతులో అయిదువేళ్ళకీ అయిదు చక్రాలుండాయి.

యెం : నూడు సంద్రన్నా. అయిదు చక్రాలుండ మొగాణ్ణి చేసుకో మాళే.

చంద్ర : వూళ్ళోవోళ్ళు యింతికాలం నన్ను ముగా డంటుండారుగా.

యెం : అవును. ఏదో ఆలోచిస్తూ మరసిపాయ్యాను. యీ గుడ్డెడివి...? దొంగిలిస్తేవా...?

చంద్ర : యీ గుడ్లు...

[కామయ్య వస్తాడు]

కామ : ఏమిటి చంద్రన్నా గుడ్లంటున్నా...?

చంద్ర : (గుటకలేస్తూ) గుడ్లు—ఎలకలు మార్లో గుడ్లెడుతుండాయి. తీపించి పెట్టమంటే.

యెం : ఒట్టిది కామయ్యగారూ, నాకోసం ఎక్కడినుంచో కోడిగుడ్డు తీసుకొచ్చాడు.

చంద్ర : నే నట్లా గల్గి గడ్డి కడతానండి. (వెడతాడు)

కామ : ఇంకొకటివి. వీరయ్యగారి కోళ్ళవి. ఇదంతా నే నేదో ఏర్పాటు చేస్తున్నానని, పూళ్ళోవాళ్ళంతా నన్ను మాట్లంటున్నారు. చంద్రన్న మాపాలేరా...—వాడివ్వారా మీ కోన్నీ పట్లయిలుచేసి. రాణీ పైభోగం జరిపిస్తున్నానుట. నాలుగు రోజులుపోతే, ఆఖరికి నామీదే వంచాయితీ చేసేటట్లున్నారు.

యెంకి : మీకోసం తీసివారు...?

కామ : ఇంకా ఏం చెయ్యాలి? ఈ పాలం, పాకాయచ్చి, యిందూలో వుండినవ్వకి మే—నే చేసిన అవకాశం.

యెం : మీ సొంత పాలమేగా, పూళ్ళోకోళ్ళకి వ్రులు కెందుకు...?

కామ : సరిసరి. ఇంకా నయం. గడ్డి పత్రైయ్యపాలం యిది.

యెం : మీ ఆవిడిగారికంటే. చంద్రన్న పెట్టాడు.

కామ : వాడిమే నుం, వాడితం తెలుసు. అమ్మగ్గి గిగాక్లో పత్రైయ్య కోనక్కన్నాడుగా. మీ గిక్కడంటూనికి వీలేదు. వారం రోజుల్లో యిక్కడినుంచి వివాదా ఎల్లెయ్యిది. నేకపోతే చర్యతీసుకుంటాను—అని యీ సంతంతా నా తెచ్చిన పెట్టాడు, పత్రైయ్య.

యెం : నీనికి తెలుగుండుకు నామూ. పత్రైయ్య పాలం కాదుంటే, కామయ్యగారి పాలంలోకి పోతాం మోయిగా. మీరుండుగా మాతేటి కొడుకు.

కామ : అవునవనో. మన పాలంలో కలుపు తీస్తున్నానుగా.

యెం : నేనూ కలుపు తీస్తాను. కలుపంటే నిలవులాంటిది. మా చెప్పే సరదా నాకు.

కామ : పట్టా లకేం. ముందు యిక్కడినుంచి మికాం డొక్కేసి మగోచోటికి వెళ్ళడం వుత్తయం.

యెం : మీ లోగిల్లోకి రానిస్తారా...?

కామ : మా ఆవిడి సంగతి నువ్వరగవు. ఇమా నీకు ఆక లంటూ నెయ్యగు. నన్నే కూర్చోండి పెనుకుండి.

యెంకి : (విరగబడి నవ్వి) కారం కారంగా వుంటాను కరణంగాను. చూద్దీరా మా నీతాయి అబద్ధాలాడతం నేర్పింది. పూళ్ళోవాళ్ళకి నేనంటే గురి కుదిరింది—నీతామ్మ పోరిని కావ్వ గున్నట్లు నన్ను వేనోళ్ళ పెచ్చుగుంటున్నారండి.

కామ : మొగాళ్ళ విషయంలో అది కొంతవరకూ నిజమే. ఆడాళ్ళు మాత్రం కస్తలు నూచుకున్నారు. గడ్డి పత్రైయ్య భార్య వట్టే యెక్కువగా వుంది.

యెం : నాకు తెలుసేండి. అడ్డోళ్లందరూ, ఆళ్ళ మొగుళ్ళని బాగ్రుత్తి పెట్టుకుంటుంటారు. ఇక్కడినుంచి కదలకుండా వుంటే ఏం జేస్తారంటి...?

కామ : అల్లా పట్టుకుల కడితే ప్రమాదిస్తుంది. మంచిమాట చేసుకుంటేనే, ఏమన్నా ఉపయోగం.

యెం : మీరు చెప్పే సలహా తుండి...?

కామ : ఏముంది—నీకు తెలికండా వుంటుంది యీపాటికి? మాట, మంచి, కాస్త కులాసా...ఏది...?

యెం : దిలాసా కలుగ్గు పెబుతున్నారే కామందులు!

కామ : నువ్వరుగుదువుగా. మొదట్నుంచి నువ్వంటే నాకు చాలా...ఏది...?

యెం : ...యిది. (నవ్వుతుంది)

కామ : అఱ. అవునా మరి. పత్రైయ్య పాలం వ్యవహారం పరిష్కారం చెయ్యడం మన చేతిలోపనేగా.

యెం : ఓహో. యిప్పుడు తెల్పిందిలెండి—మీదైలు. ఈ బొక్కు యీపాడుండి—రేపు నుసవుద్ది. నీని నప్పగించేసి, కుళ్ళి పోయిన మనసులిక కులాసా కలిగిస్తే, యీ వొంటినిపి కుళ్ళనిస్తారు. కానివ్వండి. పున్న మేనా దక్కుద్ది. అడిదానికిచ్చేదాని కంతకంటే ఏముంది...? నా కష్టమే కరణంగానూ, మీ ఆవిడిలో యీ సంగతి చెప్పేసి వొప్పిస్తేరా, నా కచ్చెంతరం తేడు.

కామ : ఇంకా నయం. మా ఆవిడికెందుకు తెలియాలి...? నేను బతికుంటేటం నీ కష్టంలేదా...?

యెం : నేను బతికడం మీ కష్టముండే అంటున్నారా యీ మాటలు. మా బావిషయం తలికారా?

కామ : బావని సంతలోకి పంపుదాం.

యెం : పెద్దమనిసులకిది సద్దులమేనా...? మొగాళ్ళకి నేనంటే గురి కుదిరిందంటుంటారుగా. పెద్దయ్య తాతతోనానం. అరితో యెంకి సరసాలాడితే, కరణంగోరు పాలంలో వుండినస్తా మన్నారని పెబుతా. ఆ రిష్టపడితే సరి.

కామ : సరిసరి—నీదంతా ఆటగావుంది.

యెం : యెట్లాగండి మర. మనం నేనేవని—అడ్డోళ్లకేనా నచ్చాలి. మొగోళ్లకేనా నచ్చాలి.

కామ : ముండి వాదనకి ఉగావంటే, మర్యాదగా వుండదు.

యెం : మర్యాదోస్తలకి మర్యాదగా వుండదు. మీరుకొడు నేనుకామ. మనకి మర్యాద లేందుకు...?

కామ : ఛీ నోర్ మయ్—నిండుకని పూరుకుంటుంటే... తక్షణం యిక్కడినుంచి వివాదా ఎల్లెయ్యి.

యెం : ఓ—తచ్చుణం పూళ్ళోకెళ్ళి, మీరు పెట్టిందంతా చెప్పేస్తా...—వెడతా.

కామ : ఇదుగో—అగు. ఇక్కడి కర్మ!—నిజమను కున్నావేం. నిన్ను పరీక్ష చేద్దామని అల్లా అన్నాను.

యెం : అబద్ధాల బతుకుల కలవోల్తైన బోరి? పత్రైం అమూ దూరం లేగండి, బాబుగోరూ. నామా తెరగూ నమ్మగు. అంచేత, మీరు చెదిరి బయపడిపోమాకండి. పూళ్ళో కడుతుండా. అందాక సాయంగా రండి.

కామ : చెబుతావా. చెలితే చెప్పనో. భయమనుకున్నావా? ...? ఊరంతకి పెద్దని. నామాట చెల్లుతుందిగాని, నీమాట చెల్లదు. పెట్ట...చెట్ట. (చంద్రన్న వస్తాడు)

చంద్ర : తూడండి ఎట్లుంటా...?

యెం : వెళ్లటంకాదు సంద్రస్నాన. వేళ్ళు (చేతివేళ్ళు చూపించి) కరణంగారి చేతివేళ్ళు ఎంచక్కందాయో అంటుండా. సరికి వొంకరైనా యంటుండాను.

కామ : చంద్రస్నాన—ఇహ నవ్వు యీ పొలంకేసానైనా, మక్కలిరగదంత. కలుపుకి పద. జనం అంతా యేరీ. మీ పని వాళ్ళకి కొవ్వొక్కిందిరా. కదలవేం.

[పొగాలో కట్టకొచ్చిన కూరగాయలు, జొన్నపాత్రలు, చెట్టుజనక పడేసి, పరిగడతాడు చంద్రస్నాన. సనకాల కామయ్య కూడా చరచరా నడుస్తాడు. యెంకి ఆకులతో విస్తళ్ళు కుడు తూంటుంది. ఒకటి రెండు నిమిషాల్లో దాసయ్య వస్తాడు.]

యెం : ఏం దాసయ్య, సీతాయని పువ్వుల్లో పెట్టి. పూస్తున్నావంటగా.

దాస : నీకేటి తెలుసెంకి. సీతాయి పెంకి ఘటం, నీకు మల్లేగాను.

యెం : నాకంటే పెంకి ఘటం పది పరగణాల్లో వుండిదని బావంటాడు.

దాస : బావేడీ...!

యెం : సీతా యొచ్చి తీసికెళ్ళింది. నేనే పంపా. దాన్ని మీ పుట్టింటోగు రా పాడేస్తందారంట. నూగూడ ఆళ్ళలోకలిసి తైతక్కలాడుతుండావంట. ఇక్కడికి తీసుకొస్తా, ఋద్ధి సెపుదువు గాని—అని, నీకోసరం వళ్ళారు ఆ రీద్దరు

దాస : నాకు మరి పెడిందోలే. ఇంటికా దుండబట్టదు. సీతాయంటే సీదర. అట్టట్ట : చోడికి మల్లె తిరుగుతూండా. ఏటి కట్టంట వొస్తంటే, అందులోపడి, పొగం హరిమని వొడిరేద్దా మనుకుండ.

యెం : భలేవాడినే. పెళ్లి నేనుకుని కూడేళ్లకలేదు. పిల్లోళ్ళి పుట్టిస్తేవి సంబంధం సాలక. ఇప్పుడేమో పిల్లోపడి హాయిగా సత్త నంటావా. మంచోడితే.

దాస : మరేటి సెయ్యను నెత్తు...!

యెం : తిరకాసేంది...!

దాస : ఇంటికాడ సీతాయి తగువులు.

యెం : సీతాయి నవ్వుపోయి వేరవుండండి. నూనూ— నాలుగుగోళాలుపాలు, సీతాయికి దూరంగా వుండేటందుకు అట్టట్ట తిరిగిరా. ఎప్పుడూ వొకేసోటుంటే నీరాకులు, తట్టుగాలి. పుట్టా కొస్తయ్య.

దాస : నవ్వు—నాయుడూ నీలకా గోరింకలల్ల వుండటంలా...!

యెం : నేనూ నాయుడూ పెళ్లి నేనుకోలా. మరి మొగుడినం గానే, సొంతోడైపోతాడు. నూడు యీసీర నాసొంతం. పిన్ని కట్టేసి, మాచేసి, సింపేతుండా. మొగుడూ అంతే. పెండ్లి కానంత కాలం పిల్ల పరాయిది. పువ్వులై కాసేపు దాసన నూనుకుంటం. ఆమీద నూత్నా కూకుంటం. సాయంత్రానికి పువ్వు వాడిపోడి.

దాసు : పోనీ, యెంకి నేనూ సీతాయి వొచ్చేసి మీతో బాటే యాడుండిపోనూ...!

యెం : నూ రాజులల్లె వుండండి. కాని, దాసయ్య నీకు తెల్లు. రారుగోళ్ళ తంచనంటే మడిలి వేచీలాస్తయ్య. పూళ్ళో వోళ్ళని నూడు, ఎంతుకో కందుకు కొట్టుకు సత్తవుంటాను. వొంటిగా, మడంగా వుంటేనే పాణానికి నుఖం. కోపమా...!

దాస : కోపమెందుకు? మనలో మనకేం వేచీలాస్తయ్య!

యెం : ఎందుకుగావు? బావ సీతాయని, పరాచిక మాడతాడు. నవ్వు నీకట్టా—అమాస నీకట్టాలే—నాకేసి కన్ను మెదుపుతా. మనుకుల బుద్ధులు మంచివికావు దాసయ్య. ఉండదానితో పూరటుంటం నేతకాదు. కొత్త కొత్త మజాలు, మోసాలు కానాలంటారు. వొయసం చిక్కింపా వొడులుకోరు—పా! కరెయ్య అంతే. కరణం కామయ్య అంతే—

దాస : ఏం మాటలు యెంకి—అట్లాంటి వోణికాన్న నేను.

యెం : చూస్తేనా అప్పుడే మొహం ముడుసుకున్నావు. నేనూ అట్లాంటిదాన్ని కాను. పట్టబడినంత కాలం. దొంగ, దొర. నామాటిని సీతాయి దగ్గరకెళ్ళు. కులుకు నూపెట్టు. కార్లట్టగో—నూడుకుంటే సచ్చిపోతానని బతిమలాడు. బంకల్లే నిన్ను పట్టుకు నిడిసిపెట్టదు.

దాస. సరే. పోతా—పైన భగమంతుడుండాడు.

యెం : రెండు పాత్రలు తీసికెళ్ళు. సంద్రస్నాన మాకోసరం తెచ్చినాడు. ఒకటి సీతాయికి, ఒకటి నీకు. ఆ, మరిసా—నూడోడి, పాపాయికి—

[దాసయ్య తీసుకుని నవ్వుకుంటూ వెడతాడు—యెంకి ఉయ్యాల ఊగతుండగా, తెరమెల్లగాజారి, వెంటనే మెల్లగా లేనాటి. యెంకి ఉయ్యాల పూగుతూనే వుంటుంది—పాడుతుంది]

అనాటి నావోడు సెందురూడా
అలిగి రాలేదోయి సెందెరూడా!

యెంకి మనమిద్దరమె
యెవ్వ రొద్దన్నాడు
యీసేలు యీతోట
లింక నీవన్నాడు.

నూటాడుతుండంగ సెందురూడా
మంచిదా పోయేవు సెందురూడా!

“కలకాల మీదినమె
నిలుసు మన”కన్నాడు
“గాలికై నా” తాను
“కవుగిలీ న”న్నాడు

ననునూసి నవ్వేవు సెందురూడా
నాయమా నాముద్దు సెందురూడా...!

[వనకాగా బావొచ్చి ‘బోయ్’ కుని దడిపిస్తాడు.]
[యెంకి పాడుతునే వుంటుంది]

మాటాడు తుండంగ దయ్యమా

మాయమై బాయ్ మనేవు దయ్యమా...

బావ : సంతోషించినాంటే, దిగు. (దింపుతాడు) ఇరుగో కూడు—ఇహనుండి మనం బిక్కు బిక్కుమంటూ యాడుండుం తెల్పిందా. సీతా యొత్తుందాది.

యెం : అదేంది?

బావ : సీత'యి, దానయ్య — యిద్దరూ మనింటికాజే మకాం. నీకు పోట్లోద్దా—నానూ—నానా? దరిజాగా బస్తీకిపోయి పనిలో నేగుకుని బోలెడంత డబ్బు దసకం చూటకట్టితెచ్చి నీమంగల పజేస్తా. అంతా గైకైపోయింది.

యెం : ఏంనీ యాసం మావా—సిమెత్తినదా? ఆళ్ళకి వూళ్ళో కుదరకపోవే, నేరే, మనో పొలంలా పోవేసుకుంటాగు. మనింటి కాజే ఎంగుకు? దానయ్యతో కూడా అక్కడనే అంటిని. నువ్వు బస్తీలోకి పోవడం ఎంగుకు? డబ్బు దసకం కావాలని నీతో మొగ్గుకుంటినా?

బావ : యాజేంది—దిగులుగా లింగు లింగుమంటూ నాకు పోట్లోటంలేదు. గొప్పోళ్ళలో మనలాల. పనిపెయ్యాల. డబ్బు సంపాదించాల—కీర్తి సంపాదించుకోవాల.

యెం : అయ్యో మావా—నీ కీ నోటిపైసా బుగ్గలెట్టి గొచ్చినా!...నాలోగరం తోటంత రాజులై తవ్వపోవేనంటివి? నే కాపడకుంకే జొన్న నేలో నీ తిరమై పోతాడంటివి. 'నూడ తెంజేకగు నాదొంకి' అంటపదాలు పొడితివి—'వొయికుంత మె నీతో వొగుగుతాడ'ని సింగులు నోక్కి నివే—ఇట్టగతివా మావా...!

బావ : ఎప్పుడూ యిట్టనేవుంటే యిసుగుపుట్టదంటే నీకు మాత్రం?

యెం : యిసుగా!—ఎన్నట్లా మనిద్దరోగుంటే, నీకాసి మూస్తూకూకుంటే నెత్తిపోద్దని నాకు దిగులు. మట్టిలో యిత్తినం పెడితే, మొక్కపటం నూత్రాని కిసుగా?—నూరు దైరగా కరిగి పోయి, నీకట్లు తగుముకొత్తవుంటే నూత్రానికే నీకేస్తుండే?—యిసుగా మావా యిబకుక్కి!...యారు నేరిపివాగు నీకే సాకులు?

బావ : సీతాయి పెప్పిందోరే, భరే పిల్ల. తోటలో ముకా గైజ వూసుకొండింది. కొంసు కొంసు ముడెట్టుగుని, ఏటిలో తాజ మాడదాం రమ్మందోరే. దాని కళ్ళలో నూసేతలి నాకు మతో యిందో రెంకి. నూగులో నూసినట్లు. తెగుగుగా లోతుగా నల్లగా—ఎట్టగుండదీ...

యెం : అద్దా కర, సీతాయిలో కులుకులాట్ట!...సీతాయి మంచిపిల్ల—సల్లంగా నూడు. దాన్ని నవ్వించి. నువ్వు నవ్వుకో...

బావ : యాజే వుంచుకుంటావా నీ కిష్టమేగా?

యెం : నీ కిష్టమైతే నాకూ యిద్దమే నారాజా...

బావ : సీతాయి నామీద కన్నేస్తే నీకు కోపంలేదా? నీ నిట్లాకాకి పోతం నీ కొప్పందమే...?

యెం : మనిషి గుట్టూ గీతలుగీతే ఆటిల్లో మసలమండం నానేతకాదు. గడమాయించి తెచ్చుకున్న మంచితనం నాకెందుకు? మావా, ఎవరుపెప్పారని గూటిలోపడి కిలకిల్లాడుద్దీ!

బావ : నే నెట్లాగుండేదీ నీ కక్కల్లకపోతే నాదోవనే నూసుకుంటా—నాకీడ పోద్దోడంలేదు.

యెం : నీయిష్టం రాజా. నీకు మనుషులు కావాలిగాని మనసులెందుకు...?

బావ : కోపమొచ్చినప్పుడే నీయందం యెంకి—వూరితే నంటిని, ఏమంటావో నూద్దామని. నూ పెక్కు పెదర్లా. నా గుండి పెరువైంది. నువ్వు సిత్రిమైందాని వెంకి. సీతాయి, దాసు, శేచీల్లకుండా వుంటామని వొట్టేసినారు. నీకు నొప్పి కలిగించినందుకు సెంపలేసుగోనా...?

యెం : తప్పు రాజా...మనసుండబెట్టుగోవాలి—మనం వది కొలాలు మసలాలంటే.

బావ : గొంగళిపట్టుకు యాతా. కాడికి పోదామా...? ఉండు దీపం తెచ్చేదా...

యెం : నీ మొహమంత సందమామంటే, గుడ్డిదీప మొకటా... అటునూడు—ఎవరో వొస్తుందారు ..

బావ : మాంచి వుకాగోవుంటే యీ మనుషులేంది గాడిద మాయల్లే!

[పెద్దయ్య తాత, ఫీలిం డైరెక్టర్ దివాకర్, వొస్తారు... పంచికట్టు లాల్చీ, కందువా, కళ్ళజోడు, దివాకర్ జేషం. చేతిలో సిగరెట్ టిన్, అగ్గిపెట్టె]

పెద్ద : (గొంతు నవరించుకుని) చూడు నాయుడూ—ఆ చాపిల్లాగయ్య—పీరు సినిమాలు తీసేకామందులు. డైరెక్టర్ గారు, యాడండి, నాయుడు—

బావ : దట్టాలండి. ఇట్ల కూకోండి. (చాకేస్తాడు)

దివా : ఫరవాలేదు. యిల్లా కూర్చుంటాను. (బండమీద కూర్చుంటాడు) అప్పుడప్పుడు యీ పల్లెటూళ్ళకేసాస్తే ప్రాణం హాయిగా వుంటుంది.

[సిగరెట్లు ముట్టిస్తాడు. డబ్బా నాయుడికిస్తాడు]

పెద్ద : ఆ డింకా సిగరెట్లు, బీడీలు తాగడం మొదలెట్టలేదు రెండి. నేనోటి తాశదా?... (తీసుకుని ముట్టిస్తాడు) యెంకి యిటు రాదు డైరెట్టురు గారొచ్చారు.

దివా : డైరెక్టరంటే—నే నింకా డైరెక్టర్ని కాను. ప్రస్తుతం మధుకరంగారికి అసిస్టెంటుగా వుంటున్నాను—తెలుసుగా మధు ఫీలింమ్స్ వారి చిత్రాలు—'చిన్నల్లుడు' 'ఆస్పత్రి' 'రేడిలాయర్'—మొదలైనవి చూసేవుంటారు.

పెద్ద : మాకు సినిమాలకేడ తీరుతుందండి. ఎప్పుడైనా సంతక పోయంటే, పొడోక ఆ జేరా సినిమాలో కాసేపు కూకుంటం నాయుడు అప్పుడప్పుడు నూత్తుంటాడు రెండి.

బావ : నూసుంటిని. నాకు సినిమాలంటే భరేసర్లా మా యెంకిని తీసుకళ్లాల ఎప్పుడైనా...

దివా : అవిడ సినిమాకే చూళ్లేదా?

బావ : మా యెంకి భామ కొలాపం. గొల్లసుద్దులు. తోటా బొమ్మలు సర్గాగా చూసుద్దీ.

దివా : తోలుబొమ్మలుకూడా వోరకంగా సినిమాల్లాంటితే. కొంచెం రైటింగు వద్దకులా అది ప్రిమిటివ్ గా వుంటయ్యి. మా

చిత్రాలని గురించి విన్నవించారు. చిత్రాల మాటిల్లావున్నా, మేం కొన్ని ఆదర్శాలతో యిందులోకి దిగాం. ఇప్పుడు, సినిమాలు చాలా డబ్బు తగలేస్తున్నాయనీ, అందులో పనిచేసేవారికి పెద్ద పెద్ద వేతనాలనీ, వొక విమర్శవుంది. ఈ విమర్శకి సమాధానంగా చిత్రాలు తీస్తున్నాం. అంటే, ఎవ్వరికీ ఎక్కువ వేతనాలుండవు. కొద్ది ఖర్చుతో ఫీలిం పూర్తిచెయ్యడం, ఇందులో పనిచేసేవారి కందరికీ యిందుమించు సమానమైన వేతనాలుంటాయి. తారలకీ, సంగీత దర్శకుడికీ, రచయితకీ టెక్నిషియన్ కీ—స్వల్ప వ్యత్యాసాలున్నా సమంగా యివ్వాలని సంకల్పం.

పెద్ద : అంతేనండి, అట్లాగే వుండాలండి. మాట్లాడతేం యెంకి—ఏదీ? లోపలుందా?

బావ : చిరుగులు లేవడానికట్లా ఎల్లించేమా...రా యెంకి— (దూరంగా 'వొస్తుండా' అని కేకేస్తుంది) నేయింటాలె సెప్పండి.

పెద్ద : నీకే టర్ఫువుతుంది. ఏది తెలిసిందో సెప్పు.

బావ : అంత మతిలేనోర్డునుకో మాకు తాతా ..

దివా : ఈ రోజుల్లో సినిమా వ్యవహారాలు, వార్తలు, తెలిసినంత గుగువుగా, రాజకీయాలు కూడా తెలియవు.

పెద్ద : బాగా చెప్పారు.

దివా : ఇప్పుడు, రచయిత విషయం తీసుకోండి. నన్నడిగితే, సినిమా మీడియమ్ తెలిసున్న రచయిత, మనదేశంలో లేడంటాను. ఇతిరత్రా పేరుపడ్డ రచయితని పేరుకోసం వేసుకోవడం, డైరెక్టర్ రాసుకోవడం జరుగుతోంది—స్త్రీ నాటకాల్లో పేరుపడ్డ యాక్టర్లని, పబ్లిసిటీకోసం, సినిమాలో కెక్కించినట్లు — నీ ... ! (నవ్వు తాడు)

బావ : అదేలేండి. కరణంగారి పేరుమీద పాలేరు గదమా యించినట్లు.

దివా : రైట్ యు ఆర్—అంతే...కరణంగారంటే జ్ఞప్తి కొచ్చింది. ఇప్పుడు మేం తలపెట్టిన జనపదచిత్రానికి, సంభాషణలు, పాటలూ వ్రాయడానికి, మీవూరు కరణం కామయ్య గారి...

బావ : ఏంది, మా కరణంగారే—

పెద్ద : విసేపే—ఊ తొండర...

దివా : కరణంగారుకారు. ఆయన బావమరిది శేషగిర్రావు లేడూ, అతన్ని తీసుకుంటున్నాం.

పెద్ద : శేషగారు, పూర్ణోనే వుండారు. ఆర్మీ కూడా పిల్చుకురమ్మని, సంద్రన్నతో కబురంపినా, వొస్తాంటారు.

బావ : ఆర్మీ మీ మెరగం...ఏం యెంకి — కరణంగారి బావగారంట—శేషగారంట నువ్వెరుగుదువా?

యెంకి : (వొచ్చి దూరంగా చాపమీద కూర్చుంటుంది) సంద్రన్న సెప్పటం యిన్నా. ఆరు ప్లీడరీ వృత్తంటగా...

దివా : ప్రాక్టీస్ పెట్టాడు కొత్తగా. కాని, యీ రోజుల్లో ప్లీడర్లు, మాస్టర్లు, ఆఫీరికి డాక్టర్లుకూడా ఎప్పుడో కప్పుడు, సినిమాల్లోకి రావడం తప్పదు. ఫర్వనలింగ్...గ్లామర్, సెకండ్—తునీ...డ్రెస్ లీ—ఫేషన్...నీ? (నవ్వుకుంటాడు)

పెద్ద : నాకు సెప్పండి అదేందో, మేమూ నవ్వుతాం.

దివా : అది బాగుంది. (ఇంకా నవ్వుతాడు) విప్పి చెప్పడం వరకూ వొస్తే ఎల్లా...అందుకనే సామాన్యప్రజలకు రక్తికే జనపదచిత్రాలో అని ప్రజమొరెట్టుకుంటారు. క్లాస్ పిక్చర్ మనదేశానికి సరిపడవు. ఇంకా వాటి టైమ్ రాలేదు.

ఇప్పుడు మేం ఒక జనపద చిత్రం తలపెట్టాం. ఇదివరలో లేవనికాదు—ఉదాహరణకి...చల్ మోహనారంగా... (ఎవ్వరు ఏమీ అనరు) యింతవరకూ మెట్రోపాలిటన్ రైఫ్ — అంతే బస్తీ మనుషుల మనస్తత్వాలని మా పే చిత్రాలు తీశాం. 'ఆస్పర్' అట్లాంటిది. బస్తీల్లో బాగా రన్నెంది. ఎరెల్లో — కంప్లీట్ ప్లాప్ ..

పెద్ద : పే రేందండి?

దివా : పేరు ఫలానా అనుకోలేదు. శేషగిర్రావ్, యెంకి విషయం చెప్పాడు. అతను కొన్ని పాటలుకూడా కూర్చాడ యీ పాటలు మెల్లిగా ప్రజలని ఆకర్షించాయి. కొన్ని గ్రాఫీస్ రికార్డులుకూడా వొచ్చాయి. వీటిని సేకరించి, వొక క ఆర్టి, చిత్రం తయ్యాలని.

పెద్ద : శేషగారు ఏమోననుకొంటి గొప్పారే...

బావ : ఆరికి మాయిసయం ఏం తెలుసండి?

పెద్ద : వోరెక్రోవ్, యెంకిభాగోతం ఎవడికి తెలీదు! జాన్సోదులుకుని, పెర్మి పెడాకులు లేకుండా, పొలాలమ్మ యిచ్చల యిడిగా, మొగాడితో తిరుగుకుంటే చెప్పారంటా...

యెంకి : ఇప్పుడయ్యన్నీ ఎంగుకులే పెద్దయ్య తాతా...

బావ : అసలిసయం ఏందో సెప్పండి.

పెద్ద : ఇట్లారా దగ్గరగా—చెప్తారు.

దివా : ఏయిందీ—మీరు గ్రహించే వుంటారు. ఈ జన చిత్రానికి యాక్టర్లని బుక్ చేద్దామని నిల్లా బైలుదేరాను. మా డైరెక్టర్ అసలు వ్యక్తుల్నే యిందులో చూపెడితే బాగా రాణించి, జీవితగబడి చూస్తారని—యెంకిదేవిగారి నే బుక్ చేస్తే...

యెంకి : (నవ్వుకుంటుంది) యెంకిదేవి! — నాయు లేవతా!...

బావా : దేదేందండి—అహ అహ...(నవ్వుతాడు)

దివా : అదే, ఆమెని—ప్రధాన ధూమిక—అంటే ప్లాలో—

బావ : కోరేందండి—కోబూ కోకరిని...!

పెద్ద : అదికా రిగ్రిమొగమా — అందులో యాసం ఎదుని సెప్తుండారు.

(యెంకి, బావ దిగ్గరగా నవ్వుతారు)

పెద్ద : ఎందుకా నవ్వులు?

బావ : యాసమంటే నవ్వొచ్చింది. యెంకి భలేయాసా కుద్ది—ఓపారి నేపూల్లో లేనప్పుడు నామాదిరిగా తీగలుతెం పొగాలా కుట్టుకుని, మొక్కజొన్నకండి పీసు మీసంగా లించుకుని, క్రిరుజోళ్లేసుకుని, క్రిరుచ్చుకుని, అడిపాయి, నవ్వి అమ్మలక్క పక్కలు యిరిసిందంట...

యెంకి : ఏటావూసులు పెద్దారిముందు.

బావ : గుల్లలో దూరిన నల్లమాది రూరుకుంటాలే...

దివా : ఇదుగో, యారకం... సహజమైన భాష, భావాలు, భోరణి వుండేలా తియ్యడానికే యెంకిగార్ని, యందులో వుండ మని భోరదామని వొచ్చాను.

ఎవరా వొచ్చేది?

పెద్ద : సెండ్రన్న... ఏం సెండ్రన్న, వొస్తుందారా?

చంద్ర : శేషుగారు, ఎవరో స్నేహితుణ్ణి నూడ్డానికి పైవూరు పైకిలోమీ దెల్లినారంట... రాంగానే పంపుతామన్నాడు.

పెద్ద : మరి కరణంగాదు?

చంద్ర : మనసలుగారింటికాడ పని నూసుకుని వొత్తా మన్నాడు.

బావ : సెండ్రన్న, యెంకిని సినిమాలో యాసమెయ్య మంటుందారు. ఏటంటా?

చంద్ర : నాకేం తెలుసుద్ది. నీ యిష్టం.

పెద్ద : కళ్లుమాసుకు నొప్పేసుకోవే—యీజేమంది, భోడి వూళ్లో బొమ్మలాటని. ఆడికిపోతే, బోలెడంత డబ్బు. దర్జా, బట్టలు...

దివా : ముందే చెప్పాగా, ఈ చిత్రం వొక ఎక్స్ పెరిమెంట్ కింద—తీస్తున్నాం... పైగా మా ఆదిర్పాలుకూడా మీరు మన కున్నలో వుంచుకోవాలి. ఆర్నెల్లలో చిత్రం పూర్తవుతుంది. మొత్తం పూర్తవగానే, ఆరువేలు. ఇదికొక ప్రతినెలా రెండోం దలు జీతం వుంటుంది.

బావ : అమ్మబాబో, అరువేలే...!

పెద్ద : నెలనెలా రెండోందలే...!

దివా : మా వేతనాలు తక్కువని వొప్పేసుకుంటున్నాను. ప్రాఫిట్స్ బాగుంటే, యింకా యివ్వచ్చు — పర్మనెంట్ ప్లూర్ కింద కాంట్రాక్టువ్వచ్చు. హాల్ వుడ్లో యిలా జరక్క పోలేదు. 'గ్రీయర్ గార్స్' నా మొదట్లో అసలేమీ వేతనం లేకుండానే... గ్రీయర్ గార్స్ నా తెలుసుగా... నుడే రై మిస్టర్ చిట్స్... తెలీదు? అవును, మీకు తెలీదుగా — సరే అవన్నీ ఎందుకులేండి.

పెద్ద : ఒప్పేసుకో యెంకి...

బావ : ఏం—ఈ అనెయ్యి, హాయిగా పట్నంపోయి కులాసా నుందాం.

యెం : పట్నంలో ఏం కులాసా...?

దివా : పోనీ, డుడియో సెటింగ్ అక్కర్లేకండా, షూటింగ్ యిక్కడే జరపాచ్చు — మాంచి నామరలిఫ్టిక్ గా వుంటుంది. ఎ సిరీస్ ఆఫ్ యాక్టర్లూరిటమెంట్స్... ఆలోచించుకునే చెప్పండి, తొందరలేదు.

[బావ యెంకివర్గంగా వచ్చి, మెల్లిగా సంప్రదిస్తాడు]

యెం : మనం ఎక్కడికి పోవొద్దు మావా... నాకేసమేదిటి నామొహం...!

బావ : బోలెడు డబ్బు. కరణం కామయ్య మనల్ని గొకా యిస్తాడు?... గడ్డి సత్రెయ్య పెళ్లాం నోరుపెగులుద్దీ? కాలుమీద కొలేసుకుని, రాజారాణిలా కూర్చోవొచ్చు. వొప్పేసుకో...

యెం : మనకా బస్తీ పోక్లొద్దు మావా — మనకి డబ్బెం దుకు, దసకమెందుకు? ఎంకట్రేకుడి కటాచ్చిముంటే సాట్లు?

బావ : కటాచ్చం వుండబట్టే యీనొచ్చి సామ్మరిస్తా మంటుందాడు.

యెం : నే నొప్పను మావా...

బావ : కామమే...?

యెం : ఆ...

బావ : నీకు నాకు సెకిపోతుందిసుమా...!

యెం : (నవ్వుకుంది) అది మనిష్టమా—? బ్రహ్మదేవుడు కాసిపెట్టాల...

బావ : యికిపోవటం వొప్పందమే?

యెం : మాట జారుతుంది. కన్ను గుడ్డవుతుంది. నెవు దొస్తుంది. జుట్టు నెరుస్తుంది. గుండి నిల్చిపోతుంది. కాని మావా, మనస్సులుండి పోతయ్యి...

బావ : ఏంవో నీవో గొడవ—అరుగో, కామయ్యగారు— యింకా దాసయ్య... నీశాయి, వొత్తుందారు. ఈ ముతాలోంచి లెగిసిపోదాం. నొప్పేసుకో...

యెం : నే నొప్పగోను.

బావ : నాకర్క సావొచ్చి పడింది. (మదిటిమీద కొట్టు కుంటాడు)

కామయ్య : రాత్రిఫోజనం మాయింట్లోనే, దినాకరం గారు. మా శేషు యీపాటికి వొస్తాంటాడు. ఏమంది యెంకి? ఏరా నాగూడూ?

బావ : ఇంకా ఆలోచిస్తావుందండి. కొత్తకాదండి—సిస్ట, భయం...

కామ : సిస్ట, భిషియం వున్నదైతే, యింత రామాయణం ఎట్లా చేస్తుందిలేగాని...

దివా : అంతగా తప్పదూ అంటే, పక్కవేషానికి, యీ నాయుకుగార్నీ బుక్ చేసేవిషయం ఆలోచించొచ్చు...

బావ : ఏండి, నేనే—తెరమీద యెంకితో బొమ్మలాట. ఇంకేంజెంకి — వొప్పేసుకో. అడకూడ, మనిద్దరమే భలే భలే...!!

యెం : వెర్రిమావా — బొమ్మలాట వూళ్లో జనం అంతా చూస్తారు...

బావ : అవును, మరిసా ఎవ్వరూ కూడకుండా ఏరేగా తీస్తారా?

దివా : బాగుంది. నలుగురూ చూడ్డానికే సినిమా. మాన్ ఎంటర్టైన్మెంట్. పైగా—కావాలంటే కొన్ని యింటిమేట్ మేట్స్, ప్రైవేట్ గా మనం వేసుకు చూసుకోవొచ్చు.

దాస : ఇంకనేమెంకి. ఆరిన్ని సెప్టావుంటే, దెసుకెందుకు? మా సీతాయిని రమ్మంటేనా, ఎగిరి గంతేసును. ఏం సీతా?

సీతా : పో, యీజేంది మన సాద.

దివా : మనకి గుంపుల మేట్స్ లో, జనం ఎల్లాగా కావాలి. అందులో మీరూ వుండొచ్చు.

పెద్ద : నన్నుకూడా తెరమీద డింపేస్తారా, మీ పుణ్య ముంటుంది. రేపా మాటా సత్తను. సచ్చేలోగా, తెరమీద పడితి నంటే... ఓ...

ది భారత లక్ష్మీ బ్యాంకు లిమిటెడ్

బ్రాంచిలు:

మచిలీపట్నం, గుడివాడ, నూజివీడు, నర్సాపురం, రాజోలు, విజయవాడ, గనర్లకుపేట (విజయవాడ), కాకినాడ, రామారావుపేట (కాకినాడ), విశాఖపట్నం, బాబ్బిలి, కావలి, గూడూరు, 32/33, లింగిచెట్టి వీధి, మద్రాసు.

సేజన్ డిపాజిట్లు: సం॥ కు నూటికి రు. 8-8-0 మొదలు రు. 4-0-0 వరకు వడ్డీ కేట్లతో అంగీకరింపబడుచున్నది.

మూడు సం॥ ల క్యాపిటల్ సర్టిఫికేట్లు: రు. 100/-లు విలువగలవి రు. 89/- ల కును; రు. 10/-ల విలువగలవి రు. 9/-ల కును జారీచేయబడుచున్నవి.

రోజువారీ రికరింగు డిపాజిట్లు: ప్రతిరోజు 0-4-0 తక్కువకాని మొత్తములను మాకు సం॥లు కట్టినవారికి రోజువారీ విలువ మొత్తములపై సం॥కు నూటికి రు. 8-8-0 వడ్డీతో సాము వాపసు చేయబడును.

నెలసరి రికరింగు డిపాజిట్లు: ప్రతి నెల రు. 1-0-0 చొ॥న 48 నెలలు కట్టినవారికి 48 వ నెలకును రు. 50/-లు యివ్వబడును.

ఆరోగ్యానికి, సౌందర్యానికి మూడు అమూల్య రత్నాలు

కాసి నో టాల్కం పౌడరు

మనోహరమైన పరిమళము కలది. బిడ్డలకు చల్లదనము, హాయినిస్తుంది. చర్మవ్యాధులను నివారించి చర్మమునకు యింపును మృదుత్వమును యిచ్చును.

దీని సువాసన
దినమంతా
నిలిచి
యుంటుంది

CHANDRA TRADING CO.
93, ACHARAPPAN ST., MADRAS I.

★

కాసి నో స్క్రొ

మొటిమలను పోగొట్టి ముఖ లావణ్యమును పెంపొందించును.

★

కాసి నో వెజిటబుల్ హేరాయిల్

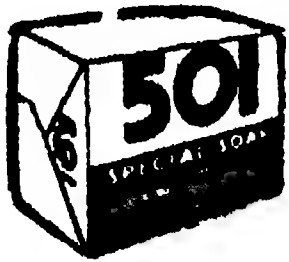
మనోహరమైన వాసనగలది. చుండును పోగొట్టి, పెండ్లుకలు వ్రాలుట నిలుపును. నల్లని మృదువైన దీర్ఘ కేశములను ప్రసాదించును.

★

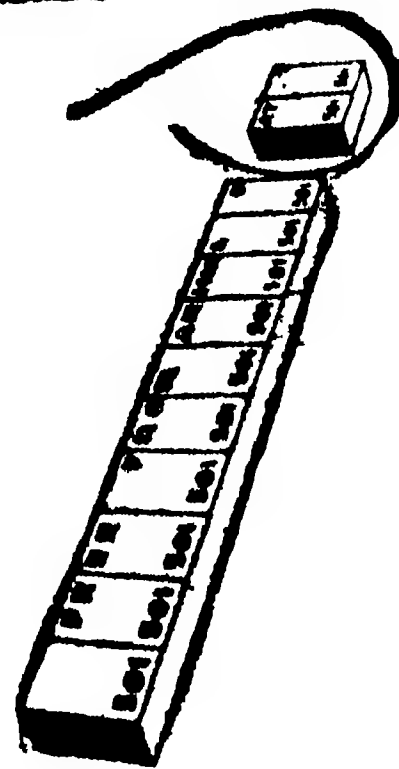

గృహ గుడ్డలు అన్నీ

.....501 బాత్ సబ్బుయొక్క యీ చిన్నముక్క తోనే ఉతుకబడినవి. 501 లో చొకరకాలకన్న ఎక్కువ వట్టు వుండుటచే దానితో చాలా గుడ్డలను వుతుక వచ్చును; అది ఎక్కువ కాలం మున్నును; గుడ్డల ఏమాత్రం చెడిపోవు.

అన్ని నాణాకుగుడ్డలకు సొమ్మమగు 501 ప్రిషర్ వట్టు దొరుకుచుంది. అది వాటిని కుభ్రంగా ప్రకాశవంతంగా కొత్తవాటివలె వుండునట్లు చేయును.

501 వాషింగు సబ్బులతో

యింటివద్ద గుడ్డలు వుశుకుట చాల తేలిక మరియు చాల చపక కూడా.
ది తాతా ఆయిల్ మిల్స్ కంపెనీ లిమిటెడ్.

కామ : అట్టే, వెర్రీ వెర్రీ వేష రయ్యక వొప్పేసుగో, పక్క వేషం నాయుడేగా...

బావ : చూశావా మరి...!

దివా : పక్క వేషం వీరు వెయ్యొచ్చు. కానైలే టు టెల్ ది ట్రూత్ — వీరిదంత ఫాటోజినిక్ షేన్ కాదు ... అఫ్ కోర్స్, మేకప్ లో కప్పెయ్యొచ్చులండి. దానికేం. పైటాకటి తృప్తి కరంగాలేదు. మరో రెండుంగుళాయిం టే, సరిపోను. సారీ, యివన్నీ చెప్పినందుకు...

కామ : పక్క వేషం మొగా డెవడైతే, ఎవరిక్కావాలండి — ఆడ వేషం బాగుండాది.

దివా : అమ్మమ్మ — అలా అనడానికి వీలేదు. అది వెనకటి రోజుల్లో. ఈరోజుల్లో మన స్త్రీ ప్రేక్షకులుకూడా మేల్ బ్యూటీకి రెస్పాండవుతున్నారు. ఆలోచించి, ఏ విషయం చెప్పారంటే... మరి... ఆవిషయంలో సంకోచనక్కలేదు. ముందుగా కొంత ఎడ్యాన్సుకూడా...

బావ : (యెంకిని దూరంగా తీసుకెళ్లి)

దీ అనెంకీ, సంపక, సీతా — దానూ. యిటురండి. దీనికి రచ్చ చెప్పండి.

సీతా : యెంకీ, ఒప్పుకోరాదంటే — మేంకూడా వుంటాంగా.

యెంకీ : నీకూ దాసయ్యకూ పెడింది — నేనూ బావా బాగుంటం నికెంతు కిష్టముంటుంది?

దాస : మాకేం పెడిల... నువ్వు డబ్బు గడించి గొప్పదాని జైడే — నీబావే సుఖపడతాడు.

యెం : బావకీ, నీకూ — మీ అందరికీ గొప్పలు, బడాయిలు, కావాల. డబ్బుంటే అయ్యన్నీ సాగుతే...

బావ : నీకుమాత్రం అక్కలేదా సింగారింపులు —

యెం : నాకా? బావా, ఇట్లైతివా... నా కలలన్నీ కరిగి పోయినాయి. మన మనసు లిరుసుకున్నాం. యీలోకం యీమనుషులు — వూపిరి సలపకండా బందికొనా లోగిళ్లు, పరువిడిసిన పోకిళ్లు, వేరు గొప్పలు పొగం యిసిగించే గడబిళ్లు — యింతేనా బావా?

బావ : ఏంటీ నీసాద — ఇప్పుడేం నీతోడే వున్నాగా...?

యెం : బావా — ఇంక నాకు నూలేవు. మనుషుల్లో కలిసి పోయినావు. నే నొంటిగా వుంటాను.

బావ : మనిషివికొక, మనం రాచ్చుసులమా —?

యెం : మమకారం మనుషులు, మర్కం మనుషులు — మేఘాల్లో మాయమై, గాలిలో కలిసిపోయి, నక్షత్రాల్లో దాంకుని నవ్వే దేవతసవాల మావా —! యీడేముంది, యెండిరూపాయిల సుసి — బంగారం పూడ్చిన బురద...

కామ : (దూరంగా కేకేస్తూ) ఏం నాయుడూ, యిహ తెమల్తో...?

బావ : నా సావుకి దాపరించావే — దయ్యమల్లే — ఛీ పాడు పుటక... వొస్తుండానండి... ఆరితో వొప్పేసుగుంటుందిలండి అని చెప్పాస్తా...

[యీ గుంపు దగ్గరకి వొచ్చాడు]

యెం : మావా — ఇహ నీకాపణ్ణు — నువ్వు సల్లగుండు బావా... ఈమనిషి జన్మంలో మనకి మనుసుల్లేవు. మరో జనమలో నూసుకుంటా — (దూరంగా వెడుతుంది. సీతాయి, దానూ, వనక్కి వొస్తారు. చంద్రన్న యెంకివనకాల నడుస్తూంటాడు. — నాయుడు నెత్తిబాదుకుంటా వుంటాడు]

పెద్ద : ఏందిరా ఆ వాలకం — దయ్యం పట్టించా యే...

బావ : నాకు మతోయింది ... యీ పూట కల్లిపాండి సాములూ — రేపు నెస్తారండి.

[దివాకరం కదుల్తాడు]

దివా : తొందల్లేదు, రేపుదయ్య చెబుచుగుగాని.

పెద్ద : రాండే సీతాయి. రారా దానూ — ఆళ్ల ఆళ్లీ ఏదో మాట్లాడుకుంటాల్లే. పదండి. (మెల్లిగా అడుగులు వేస్తూంటారు)

ఒరేయి నాయుడూ, మీరు వొప్పగోరా? — వొప్పగోక పోలే రేపు సాయంత్రానికి యీపాకలో వుంటాని కీలేదు. గురుకు పెట్టుకో...

[అటు చంద్రన్న, ముందు యెంకి నడిచిపోతారు. ఇటు, పెద్దయ్య మిగతవారూ నడిచివెడితారు — నాయుడు బిక్కి మొహం వేసుకుని అటు యిటూ చూస్తూంటాడు]

బావ : ఇదిగో యెంకీ — నిలు — నేనూ వొస్తుండా... నిల బడవు? పోలే, పో — విరగడైంది మాయలమారి ... (నిదానించి, కళ్లు తుడుచుకుని) ఏంటీ — నాయెంకి నే ... నాయెంకి రేకుంటే ఎల్లావుంట... (ఇటుతిరిగి) పెద్దయ్యతాతా, నాయెంకి సినిమాల్లోకి రాదు. మేం రాం ... పొండి మీ యబ్బతో చెప్పకోండి ... మీ డబ్బు గొంతులో పోసుకుని పాతరేసుకోండి — మేంరాం... తెల్పిందా... యెంకీ నిలబడు — వొస్తుండా ... (పిచ్చుగా అటూ యిటూ చూస్తూ, సబుగుతూ) యెంకీ — ఎల్లిపోతుండావా ... నన్నిడిసి... కల... ఎడవటం రావసం లేడెంకీ —

[ప్రతిపోతాడు. కాసేపటికి తేరుకుని, లేచి, పిచ్చివాడిలా, యెంకి వెళ్లిన వెంపు పరిగెడతాడు... తెరపడి, లేస్తుంది. యెంకి చంద్రన్నా ప్రవేశిస్తారు]

చంద్ర : యెంకీ? యాడకి పోతుండా?

యెం : నాకీ డెవరుండారు? ఇంకతేకురుడి దగ్గరకు పోతుండా...

చంద్ర : యెంకీ — యెంకీ... (ఏడుస్తాడు)

యెం : ఏం చంద్రన్నా — (బుల్లగిస్తూ, కన్నీరు, వేళ్లతో తుడుస్తుంది)

ఎందుకు బెంగ...?

చంద్ర : నువ్వెళ్ళమాక. నూ లేకుంటే నే బతకలేను.

యెం : అదేంది సంద్రన్నా... నీకు నామీద మనుసా...? పిచ్చోడా...

చంద్ర : నేను సంపలేసుగుంటా, నన్నుగురించి పెద్దగా అనుకోమాక...

చం ద్ర శ్రీ క - విజయ నందకర్పరాది నందిక

యెం : ఎందుకనుకుంటాను? నూ మంబోడివి సెంద్రన్నా... నాకోసరం యంతకాలం పెళ్ళిలేకుండా వుండావు... అవునా ఎరోడా...

చంద్ర : అదికాదెంకి, ఆనాడు కరణంగారు పనిలో వుడు. దుస్తారంట అని దొంగ కబురుపెప్పి, నాయుణ్ణి పంపేసినాను... నీతో వుండామని... నేను పెద్దోణ్ణి యెంకి... నిన్నోడో నేడూమనుకున్నాను...

యెం : మరి చెయ్యలేదుగా... చెంగందుమా?

చంద్ర : మనుసులో అల్లాంటి బుద్ధి పుట్టడం తప్పకాదా? నన్ను దయతో నూనీ రచ్చించు, యెంకి...

యెం : నీకాబుద్ధి పుట్టిందంటే, తప్పు నీదికాదు సంద్రన్నా... నాది... నాలో అల్లాంటి పోకిళ్ళుండబట్టి, అట్లా నేసినావు... మీ కరణంగారంత పెద్దమనిషిక్కుడ ఆ బుద్ధి పుట్టింది. పెద్దయ్య తాత, అంతా మిహాన పూసి గడ్డెతారని వూరుకుండాడుగాని, లేకపోలే తనకివుంది యీ బుద్ధి. నే జారిపడతా నని దానయ్య, నీతాయితో తగవులాడినాడు ... అంతకి లోపం నాది సెంద్రన్నా...

అటునూడు, బావ యెంకో ఎల్లగిలపడిపోయినాడు. ఎల్లి తెగతీసి తీసుకురా...

చంద్ర : నువ్వూరా...

యెం : నేను రాకక్కడికి పోతాను?

చంద్ర : ఎంకటేశురుడి దగ్గరకి పోతానన్నావుగా...

యెం : ఆ ఏమటండలవాడు, నన్ను తనదగ్గరకి రానిస్తాడా... పోపిష్టిదాన్ని...

చంద్ర : నువ్వు పోపిష్టిదానివా... ఈ రైమా యిల్లారి వెంకి...

యెం : అవులే, జీవుడి దగ్గరకే పోతాను...

చంద్ర : నువ్వీజే వుండు... బావని తీసుకొస్తా (నడతాడు, యెంకి పరుగుతుకుంటూ వెళుతుంది. చంద్రన్నా, నాయుడూ వస్తారు) యెంకిద? ఎటుబోయింది... అదుగో ఆ పడవలో కెక్కింది... అరెరె, ఏరు వోరదలుగా వుంది.. అరెరె...

[పరుగుడతాడు, నాయుడూ పరిగట్టబోతుండగా, శేషు ప్రవేశిస్తాడు]

శేషు : ఎక్కడికి చంద్రన్న అల్లా పరిగడుకున్నాడు?

బావ : ఉండండి. యెంకి, వొంటిగా, ఏళ్లో పడిదానికి పడవక్కిపోతూంది. అపుచెయ్యడాని కల్గినాడు...

శేషు : ఆ. ఆ. ఏం జరిగింది?

బావ : అదుగో ఆ పడవలో ... (పరిగడతాడు. శేషు అటూ యటూ చూస్తూంటాడు, కొన్ని క్షణాలయ్యాక దానయ్య, బావా చిక్కొవస్తారు)

బావ : రండి బాబుగారు... అయిపోయింది. సెంద్రన్న ఏళ్లో వురికినాడు పడవ నావుదామని... మళ్లా శేల్లెడు... వాపం ఆడి కీతరాడు... వొడ్డంటూనే వుండాడు... ఇంకేంది నా బడుకు...?

శేషు : మరి యెంకేమైంది... ఆ పడవ నావులేకారా...?

బావ : పడవలోది యెంకిగాడు... నేపలపోడు డలికి మన గేసుకుని పోతుండాడు... యెంకి, యెంకి... ఏడకి పోలి వెంకి... నన్నిట్ట గిడిసి మేఘాల్లోకి పోలివా నీ కల కరిగించేటందుక కన్నీరు లేదెంకి... (అటూ ఇటూ చిందరవందరగా పరుగుడతాడు 'యాడుంటే వెంకి' — (తెర)

చివరి రంగం

[దివాకరం, శేషు, కుర్చీలమీద కూర్చుని కబుర్లు చెప్పి కుంటూంటారు]

దివాక : చిత్రంగా వుంది. ఇంతకి యెంకి యేమైనట్లు...?

శేషు : తిరుపతి—కొండలన్న ఎక్కుగుంటూ వెళ్లిందట. అలయంలో దర్శనం దొరికేవరకూ, వుపాసం వుండి చిక్కి శిల్ప మైందిట. దర్శనం దొరికిందట... స్వామి మండే, ప్రాణం వొడిరేసిందిట...—అల్లా చెప్పకుంటారు.

దివాక : ఆత్మహత్యంటారా...?

శేషు : పరమాత్మని కలుసుకుని కాంతి, జ్ఞాన్మత్యాల పొందానన్న పొరవశ్యంలో, ప్రాణం వొడిరేసిందేమో...! లేక అంతర్ధానమై దైవంలో విక్రమం ఆవహించిందా?

దివాక : ఈ రోజుల్లో అల్లాంటివి నమ్మడం కష్టం కుమండీ...

శేషు : ~~కాదు~~ ముందీ... మనుషులు — వాళ్లి కోరికలు ఆశలు, అనాదేశుండీ, యీనాటవెంకూ, వొక మోస్తరు. వారి మారరు. పరిస్థితులు వంతెనమీద మారచ్చు. అల్లాంటివి అరుద కావొచ్చు... అరుదైనవీ, అపూర్వమైనవీ, మానవత్వార్పి మరో సారీ ఋజువుచేస్తుంటాయి.

దివా : చచ్చిపోడంలో అపూర్వం వుందనుకోను... నేను చిత్రాన్ని మరోలా ముగించాలనుకున్నాను.

శేషు : పిల్లలు, సంసారం... మనమలు... ఆ ధోరణిలోనా? కథలలోకి మల్లె, జీవితంలో సంపూర్ణమై రెడీగా ముగింపైన కథలుండివండి... యెంకి, తన అంతంలో, తన కథ ఏకాదా ముగించి, పరిపూర్ణత నిచ్చింది...

దివా : పరిపూర్ణతలో అందంలేదేమి?

శేషు : నాకందం కనిపించింది. మీరు మరోటి జ్ఞాపకం పెట్టుకోవాలి. మీరు, ఎరికిని చూశారు. నే నెప్పుడూ చూశేదు నిజస్వరూపంలో నా వూహ మరీనంకాలేదు.

దివా : కుథం. ఏలే నాయుడేం చేస్తున్నాడు?

శేషు : పిచ్చినాడిలా యెంకిని బదుకుటూ తిరుగుతూ న్నాడుట...

దివా : ఇంకా ఏమన్నా కొత్తపాటలు వ్రాశారా...?

శేషు : ఎంకొక్క జీవతై వరిసిందనిపిస్తుంది. విభారా? (పాడతాడు.)

సాటేలా, నీకు మామేలా

శిన్నదనమేలా నీగోలా?

ఆ నీమ యీ నీమ

అంద రందాలు

తిన్నంగ నిను నూన్తు

దిద్దుకుంటారు.....నాటేలా

యెంకొక్క దేవతై

యెలిసె నంటారు

యింటింట పెదతారు

యెంకి నీపేరు

దినా : అవుతే మీ కమ్మయిపుడితే, యెంకని పిలుస్తారన్న మాట! నాకో సందేహం. మీ పుట్టేళంలో, యెంకి జీవితం నేన్ని నూచిస్తుందంటారు? ఆంతర్యం ఏమిటో—అంటే అసలు యెంకి ఎవరంటారు?

శేషు : (నవ్వి.)

మనందరం—అంటే—మీరూ, నేనూ కాదనుకోండి—

నాయుగు బానా, పెద్దయ్యి తాతా, కరణం కాకుయ్యా వగైరా అందరూ నీడలం....ఇక, వెలుగవరో, వూహించుకోతరు...?

కోటి గొంతులు కలిసి

పాటపాడే వారి

వెలుగు నీడల నడుమ

నిలిచి ఆలింను.

వీటి మిలమిల లోన

తోట నవనవ లోన

వెలుగు నీడల పొత్తు తెలిసిపాలించు

యెంకవ్వారని లోక

మెప్పుడైన కదిపితే

వెలుగు నీడలవైపు

వేలు చూపించు.

మా జనరల్ బుక్ స్టోర్స్ అండ్ షో రూముల్లో మా చేతను, ఇతర ప్రచురణకర్తల చేతనూ, ప్రచురింపబడిన అత్యుత్తమ గ్రంథములు సంస్కృత, ఆంధ్ర, ఆంగ్ల, హిందీ భాషలలో మత, ఆర్థిక, రాజకీయ, చారిత్రక, వైజ్ఞానిక, వేదాంత, తదితర అనేక విషయములలో సేకరించి వుంచినాము. సారస్వతాభిమానులకు, విద్యానంధులవారికి, లైబ్రరీ అధికారులకు వివిధ కంపెనీల ప్రచురణములు సరసమైన రేట్లకు ఒకేచోట లభించునట్టి ప్రత్యేక ఆంధ్ర సంస్థగా పలువురు ప్రముఖులచే కొనియాడబడుచున్నది.

సంస్కృతాంధ్ర హిందీ భాషలలో ఒక కేటలాగు, ఆంగ్లములో ఒక కేటలాగును ప్రచురించియుంటిమి. కోరినవార్కి ఉచితముగా పంపబడును.

వేంకట్రామ అండ్ కో.,

జనరల్ బుక్ స్టోర్స్ & షో రూమ్,
మెయిన్ బజారు, విజయవాడ.

సంవత్సరాది శుభవార్త

పండుగ పబ్బాలలో మీ యిల్లు వాకిళ్లను శుభపరచుకొని అలంకరించుకోవడంకో బాటు సుగంధ పరిమళాలతో నింపివేసుకొని మనోల్లాసం పొందండి.

అందుకు మా

మ ద న్ మ స్తై

అగరువత్తులు

అత్యంత శ్రేష్ఠమైనవి

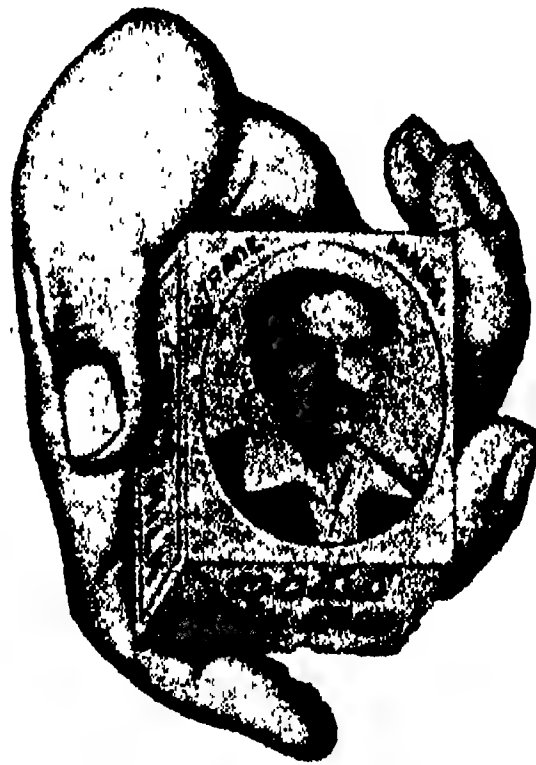
అఖిలాంధ్ర సోదర ప్రజానీకానికి ఇదే మా సంవత్సరాది శుభవార్త

అగరువత్తుల వ్యాపారం,
ఓస్మాన్ మహి
హైదరాబాద్ (దక్కన్)

ఎం. నాగయ్య

ఉగాది శుభసందేశం

ప్రకృతమైన ఇంగువ - కస్తూరి

జాలింతలకు, నిత్య వాడకమునకు పేరొందిన మా “ఫోటో” మార్కు పాలి యింగువనే ఎప్పుడూ కోరండి. నకలు మార్కులను చూచి మోసపోకండి.

ఇంకను మావద్ద సహజమైన కస్తూరి, కుంకుమపువ్వు, జన్ను, గోరోజనము వర్గరాలు విడిగాను, ప్యాకెట్లలోను దొరకును.

వ్యాపార వికలాంకు

ఆర్. జి. హింగ్ డిపో,

కవిగిరి — నల్లూరు జిల్లా.

మౌదరాబాదులో ఆంధ్రసారస్వత వికాసము

శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావు

గొరవదియవ శతాబ్దమున మొదటి యర్థభాగము గడచి, రెండవ యర్థభాగము ప్రారంభమైనది. ఈయేబది సంవత్సరాలలో మనదేశమున చరిత్రనిర్మాణము జరిగినది. ఈ యర్థశతాబ్దము, అందు ముఖ్యముగా గడచిన శతాబ్దము, హైదరాబాదు చరిత్రలో అత్యంతప్రధానమైన ఘట్టము. మధ్యకాలపు రాజవంశ పరిపాలన అంతమైంది సంపూర్ణబాధ్యతాయుత పరిపాలన మేర్పడినది రాజకీయముగా జరిగిన యీ మార్పుల ప్రభావము ఆర్థికసాంఘిక సాహిత్య రంగములందు గూడ గోచరించు చున్నది. అందుచేత హైదరాబాదులో గడచిన కొన్ని శతాబ్దాల యందు జరిగిన సాహిత్య కృషిని సమీక్షించు కొనుటకు ఇది సరియైన సమయమని నిస్సందేహముగా చెప్పవచ్చును.

ఈ సారస్వత వికాసమును సమీక్షించు నప్పుడు ఇక్కడి ప్రత్యేక పరిస్థితులను దృష్టిలోనుంచు కొనుట అవసరము. హైదరాబాదు స్వదేశ సంస్థానాలలోనే పెనుకబడియున్న స్వదేశ సంస్థానాలలో గూడ మొదటిదిగా నుండెను. ఇక్కడి పరిపాలకులు ప్రజల భావలతో నేమాత్రము సానుభూతి కలిగియుండలేదు. అంతేకాదు; వారి భావల అభివృద్ధినివ్యతిరేకించి వాని అభివృద్ధిని సర్వవిధముల నిరోధించిరి. తత్ఫలితముగా తెలుగు సరస్వతికి కొంతకాలము అజ్ఞాతవాసము తప్పలేదు. రాజనరేంద్రుని నుండి రఘునాథరాయల వరకు రాజాస్థానాలలో ముత్యాల శాలలందు దీనారటంకాల తీర్థమాడిన ఆంధ్ర శారద ఉర్దూ పార్సీ అరబ్బీ బిబ్బీల పెనుక నెట్టివేయబడి తబ్బిబ్బు జెందినది. అందుచేత హైదరాబాదు రాష్ట్రమున తెలుగు సరస్వతిని అరబ్బీ పార్సీ సాంప్రదా

యాలచేత పరిపోషింపమైన ఉర్దూ భాషకు ఊడిగము చేయించు ప్రయత్నాలను ప్రతిఘటించుట భాషాప్రియుల ప్రథమ కర్తవ్యమైనది. ఇండియా యూనియన్ లో ఇంగ్లీషువారు ఏమి చేసినప్పటికిని సారస్వత సమావేశాలను నిషేధించి ఆంధ్రభాషా వికాసమునకు అడ్డుపడలేదు. రాజకీయాలతో ప్రమేయము లేని వీరేశలింగ ప్రభృతుల నిరంతర కృషికి నిరోధములు కలుగలేదు. హైదరాబాదు రాష్ట్రప్రత్యేక పరిస్థితుల ననుసరించి ఆంధ్రగ్రంథ పఠనానంతిని విద్యావంతులలో నిలిపివేయించుటయే యొక ఘన కార్యమైనది. ఆంధ్ర సారస్వత సంస్కృతుల వికాసమునకు అభివృద్ధికి యీ ఘన కార్య సాధనయే ప్రథమ సోపానమైనది. ఈ దృక్పథముతోనే యీ ప్రాంత మందలి తెలుగుభాషా వికాసమును మనము ఆవలోకించ వలసియుండును.

ఆంగ్లభాషా సంపర్కములేని ఉర్దూ భాషా ప్రభావమును గూడ మనము గమనించవలసియున్నది. హైదరాబాదులో ఉర్దూభాష రాజభాషయై విశ్వవిద్యాలయ బోధనాభాషయై, విద్యాధిక ప్రపంచమున కిక్కినది. నలుగురు పెద్దలొకచోట సమావేశమైనచో వారినాలుకలమీద ఉర్దూ సరస్వతియే నాట్యమాడినది. తత్ఫలితముగా విద్యాధికులలో రెండు భిన్న వర్గా లేర్పడినవి. సంస్కృతాంధ్రములందు పాండిత్యము కలిగి, పల్లెటూళ్లలో నివసించుచు, అధునాతన ప్రపంచమునకు దూరముగా నుండి, రాజాదరణ లేక, గ్రానవాసా దైన్యమున కృశించుచుండిన పండిత బృందము, మొదటి వర్గము. కొలదియో గొప్పయో పరిచయము ఉర్దూ పార్సీ భాషలతో కలిగి తాళక

ప్రపంచమున వ్యవహారలైన ఆస్తివరులు రెండవ వర్గము. ఆంధ్ర భాషతో యీ రెండు వర్గాలకు కూడ సంబంధము అలభ్యమే. అందుచేత తెలంగాణములోని ఆంధ్రభాషపైన ఆంధ్ర భాషాప్రభావము ఆలస్యముగా పడినదని చెప్పవలసియున్నది. ఉర్దూ భాష మరియు ఆంధ్ర భాషా ప్రభావాలు పూర్తిగా భిన్నమైనవి. ఉర్దూ వాఙ్మయము పరిమితమైనది. ఆంధ్ర వాఙ్మయము అపరిమితమైనది. ఆంధ్ర భాషతో పోల్చినప్పుడు ఉర్దూ ప్రాయము కడు కొద్దిది. ఉర్దూ భాష ప్రత్యేకత శృంగారము మరియు సూఫీ తత్వము. ఆంధ్ర భాష ప్రపంచ విజ్ఞానమునకు ప్రపంచ సాహిత్యమునకు అట పట్టు. ఉర్దూ అప్పుడప్పుడే పరిపాలకుల భాష యగుటకు ప్రాకులాడు స్థితిలో నుండెను. ఆంధ్ర భాష నకల ప్రపంచమునకు వ్యవహారయోగ్యమై, వాడుకలోనికి వచ్చియుండెను. కావుననే ఇండియా యూనియన్ లో ఆంధ్ర భాషవలె హైదరాబాదులో ఉర్దూ భాష పాఠకులను ఉత్తేజితులను చేసి, ఆంధ్ర మహారాష్ట్ర కర్ణాటక వాఙ్మయములందు చెప్పదగిన పరిణామాలను కలుగజేయలేక పోయినది. కావున హైదరాబాదు రాష్ట్రములో ఆంధ్ర భాషావికాసము పూర్వ వాఙ్మయ పఠనము మీదనే యెక్కువ ఆధారపడవలసివచ్చినది. భాష కవిత్వపు వెల్లువ మరియు నవలా రచనా వ్యాసంగప్రవాహము తెలంగాణ క్షేత్రమున తక్కువగా పొంగి పొరలినట్లు కనపడుచున్నది. హైదరాబాదులో ఆధునికాంధ్ర వాఙ్మయ వికాసము ముఖ్యముగా నాలుగు మార్గముల జరిగినట్లు స్పష్టము కాగలదు. ఒకటి చరిత్ర పరిశోధన, రెండవది విజ్ఞాన వాఙ్మయ నిర్మాణము, మూడవది కథానికా రచన, నాలుగవది ప్రభుత్వమునకు ప్రజలకు మధ్య జరిగిన సంఘర్షణచే ప్రేరితమైన కవితా రచన.

తెలంగాణమున ఆంధ్ర భాషా వికాసమునకు తోడ్పడిన సంస్థానాధీశ్వరులను ఈ సందర్భమున ప్రశంసించవలసియున్నది. ప్రభుత్వ విధానము ప్రజల భాషల అభివృద్ధికి ప్రతికూలముగా నున్న సందర్భమున నిజాముకు సామంతులై యున్నప్పటికిని గద్వాల, అమరచింత మొదలైన సంస్థానాధీశ్వరులు తెలుగు కవులను ఆదరించి, పోషించినారు. ఆధునిక యుగ నిర్మాతలైన శ్రీ తిరుపతి వేంకట కవుల నంటి వారు

తమ సారస్వత క్షేత్రయాత్రల సందర్భమున యీ సంస్థానాలకు అరుగుదెంచి సన్మానములను పొందినట్లు నానా రాజసందర్శనము తెలుపుచున్నది. ఈ ఆస్థానాలు మినుకు మినుకు మని తెలుగుభాషా దీపములు వెలుగుచున్న ప్రమిదలలో కొంత చమురు పోసి, అవి ఆరిపోకుండునట్లు కాపాడిన గౌరవము సంపాదించు కొనినవి.

హైదరాబాదు రాష్ట్రమున ఆంధ్ర సారస్వత వికాసానికి వెలుగుగల దారిని జూపిన విజ్ఞాని ధన్యజీవి స్వర్గీయ శ్రీ కొమఱ్ఱాజు వేంకట లక్ష్మణరావు. లక్ష్మణరావుగారు మహారాష్ట్ర దేశమున విద్యాభ్యాసము చేసి, మహారాష్ట్ర భాషలో ప్రావీణ్యము గడించి, అక్కడ జరుగుచున్న వాఙ్మయ కృషిని అవగాహన చేసికొనిన ఆంధ్ర విద్యాధికులు. లక్ష్మణరావుగారు హైదరాబాదులోని ప్రత్యేక పరిస్థితులను పరిశీలించి, వాఙ్మయ వికాసానికి మూడు ముఖ్యమైన మార్గములను జూపించినారు. ఒకటి గ్రంథాలయోద్యమము. ఊరూర గ్రంథాలయాలను స్థాపించి నిరక్షరాస్యత అజ్ఞానములందు మునిగియున్న ప్రజలకు విజ్ఞానము ప్రసాదించి, మన సాహిత్యపు రుచులను ప్రజలకు తెలియజేయవలసిన అవశ్యకతను గ్రహించి లక్ష్మణరావుగారు ఈ ఉద్యమానికి బలమైన పునాదులు వేసిరి. స్వయముగా హైదరాబాదులో కృష్ణ దేవరాయాంధ్ర భాషా నిలయము, హనుమకొండలో రాజనరేంద్ర భాషా నిలయములను స్థాపించిరి. తరువాత తెలంగాణలో అనేక గ్రంథాలయాలు అవతరించి సభలు మరియు సమావేశాల ద్వారా మంచి చైతన్యము కలుగజేసి, అనేక యువరచయితలభావనా శక్తికి దోహదము గావించి అమోఘమైన సేవ చేసినవి. చరిత్ర, విజ్ఞానము లక్ష్మణరావుగారు అభిమానించిన వాఙ్మయ విశేషములు. ఈ రెండు మార్గముల రచనలు గావించవలసిన అవశ్యకతను లక్ష్మణరావుగారు తెలంగాణ ఆంధ్రులకు తెలియజేసినారు. లక్ష్మణరావుగారి విజ్ఞానచంద్రికా గ్రంథమండలి హైదరాబాదు జన్మస్థానము. చరిత్ర పరిశోధనమున వారి అనుచరులగు, ఏకలవ్యశిష్యులకు హైదరాబాదు అటపట్టినది. ఈ ముప్పది సంవత్సరాలకాలమున ప్రకటితమైన గ్రంథజాలమును పరిశీలించినచో

వాని మీద విజ్ఞానము మరియుచరిత్రలయొక్క ప్రబల ప్రభావము మనకు వెల్లిడి కాగలదు. లక్ష్మణరావు గారిచే స్థాపితమై, వారి యనంతరము వారి స్మారకార్థము లక్ష్మణరాయ పరిశోధకమండలి యను నామ కరణము పొందిన పరిశోధనా సంస్థ, ఆంధ్రదేశ చరిత్రలో అజ్ఞాతముగా నున్న సత్యములను వెల్లిడి చేయగల అనేక శాసనాలను, వ్యయప్రయాసల కోర్చి, తిరిగి, పరిశీలించి, నేకరించి, పరిశోధించి తెలంగాణ శాసనములను సంపుటముగా ప్రకటించినది. ఇంకను యీ మండలి వద్ద ప్రకటించవలసిన శాసనము లెన్నియో కలవు. ఇది ఆంధ్రదేశ మంతయును గర్వించదగిన కృషి ; ఆంధ్రభాషా వికాసమునకు అత్యంత ఉపయుక్తమైన సేవ.

విజ్ఞానచంద్రికా గ్రంథమండలియు తత్ప్రకటనలు అనేక ఇతరగ్రంథమాలల అవతరణకు కారణ భూతమైనవి. గోలకొండ, కిన్నెర, దివ్యవాణీ సుకృతి ప్రాసాదము, మాత్యభారతి, ఆంధ్రశ్రీ, కాకతీయ, పూలబోట, విశేషలింగ కవి కంఠాభరణ, కృషిప్రచారిణి, శివధర్మ, విజ్ఞానప్రచారిణి, వేంకటేశ్వర, కావ్యమాల గ్రంథమాలలను యీ సందర్భమున పేర్కొనవలసియున్నది. అలాగే, దేశోద్ధారక, ఆంధ్రకేసరి గ్రంథమాలలు కొద్ది వెలలో ప్రజలకు అవసరమైన విజ్ఞానమును ప్రసాదించు ఉత్తమ వచన గ్రంథములను ప్రకటించినవి. సాధన సమితి ఆంగ్ల విద్యాభూషితులైన యువకులు స్థాపించి నిర్వహించు సంస్థ. ఇందులో కథకులు అధిక సంఖ్యాకులు. ఈ సమితి తెలంగాణ రచయితల ఖండకావ్యములను, కథానికలను విరివిగా ప్రకటించి ప్రశంసనీయముగా భాషాసేవ జేయుచున్నది. యువకులు నిర్వహించుచున్న మరొక సంస్థయగు సాహితీ మేఖలయొక్క ఆశయము కవితారచన, కావ్య ప్రచారము, ఇందులో కవులు అధిక సంఖ్యాకులు. నూతన భావాలతోపాటు యీ కవులు ప్రబంధముల పక్షాత్తో కూడిన శైలిని అలవరచుకొనినారు. ఈ యొడ్డాణములో పొదిగిన రత్నములు కొన్ని నిజముగా సానలుదీరియున్నవి. ఈ దశాబ్దములోనే అవతరించిన ఆంధ్ర చంద్రికా గ్రంథమాల, మరియు విజ్ఞానవర్ధనీ పరిషత్తులు సరిగా విజ్ఞాన చంద్రికా గ్రంథమండలి ఆశయాభిప్రాయాలతోనే కృషి చేయుచు, వివిధ

విజ్ఞాన శాఖలకు సంబంధించిన మంచి గ్రంథములను ప్రకటించుచున్నవి. అభ్యుదయ యువకవులు సారధ్యము వహించుచున్న తెలంగాణ రచయితల సంఘముజేయుచున్న కృషిగూడ యీ సందర్భమున ప్రస్తుతించదగియున్నది.

భాషావికాసమునకు ప్రతికల ద్వారా జరిగిన కృషిని ప్రత్యేకముగా పేర్కొనవలసి యున్నది. ఇండియా యూనియన్ లోని ప్రతికలకున్న స్వాతంత్ర్యములో నూరవభాగమైనను హైదరాబాదు ప్రతికలకు లేకపోవుట జగత్ప్రసిద్ధమైన సత్యము. హైదరాబాదు లోని రచయితలకు తగినంత ప్రచారము కలుగకపోవుటకును, ఇతరాంధ్ర దేశ రచయితలతో వారికి పరిచయము కలుగకపోవుటకును, ప్రతికా స్వాతంత్ర్యము లేకపోవుట యొకముఖ్యకారణమని చెప్పవచ్చును. అయినప్పటికిని తీవ్ర ప్రతిబంధకాలను అధిగమించి కొంతకాలమైనను సేవజేసిన ప్రతికలు కొన్ని కలవు. వీని పూర్వ సంపుటాలను పరిశీలించినచో కథకులకు, కవులకు, వ్యాసకర్తలకు, విమర్శకులకు, పరిశోధకులకు, నాటికా రచయితలకు, ప్రోత్సాహమునిచ్చి, యీ ప్రతికలు భాషావికాసమునకు తోడ్పడినట్లు విశదము కాగలదు. ఈ ప్రతికల కృషి ఫలితముగా ఉన్నత విద్య నభ్యసించిన యువకులు నూతన రీతుల భాషాసేవకు బద్ధకంకణులైరి. వీరిలో నకలాంధ్ర ప్రకాశి గాంచిన కథకులు, రచయితలు క్రమముగా సిద్ధమైనారు. గోలకొండ, టెనుగుప్రతిక, నీలగిరి, సుజాత, శోభ, భాగ్యనగర్, సారథి, ఆంధ్రాభ్యుదయము మొదలైన ప్రతికలలో ప్రకటితమైన వాఙ్మయము హైదరాబాదులో జరిగిన భాషావికాసమునకు మంచి నిదర్శనము. ఈ కాలమున ఆంగ్లభాషా పరిచయముతోపాటు ఆంధ్రభాషలో ప్రావీణ్యము సంపాదించిన యువకులు ముందంజ వేసి కథలు, గేయాలు, వ్యాసాలు మొదలైనవి వ్యావహారిక భాషలో రచింపసాగిరి. హైదరాబాదు పోలీసు నాజీశక్తుల సన్నత్యము, రజాకార్ల రాక్షస కృత్యములు, నిజాము నిరంకుశ చర్యలు, వీనివైన తిరుగుబాటు యువకుల గేయాలలోను రచనలలోను శక్తివంతమైన శైలిలో వ్యక్తీకరించుట జరిగినది. సజీవమైన భాషలో కిండగల కవితవ్య మీ సంఘర్షణ సాహిత్యమున సమృద్ధిగా అవ

తరించినది. ఈ రచనల సమీక్షకొరకొక ప్రత్యేక వ్యాసమే వ్రాయవలసియున్నది. ఇందు తోపాటు ఆంధ్రసారస్వత పరిషత్తు తెలంగాణ మండలమును కాభోప కాఖలతో విస్తరించి, వయోజనులకు రాత్రి పాఠశాలలను నిర్వహించి, పరీక్షలను నిర్వహించి, మన భాషలోని మంచి పుస్తకములను ప్రజాసామాన్యముచే పరిపజేసి, స్వయముగా ప్రజలకు అవసరమైన విజ్ఞాన ప్రదములగు ఉత్తమ గ్రంథములను ప్రకటించి, దేశములో ఒక మంచిసాహిత్య వాతావరణము కలుగజేసి, రచనా శక్తికి సర్వవిధముల దోహదమొనగుచున్నది.

ఈ విధముగా మైద్రాబాదు లో రచనా వ్యాసంగము, ఆంధ్రభాషా వికాసము ఒక విశిష్టమైన ఖక్కిని జరిగినది. పరిశోధన, విజ్ఞానము, కథానిక, వంఘర్షణ యుగమునకు సంబంధించిన అభ్యుదయ కవిత్వము, తెలంగాణ రచనలలో ప్రధాన స్థానము

నాక్రమించుచున్నది. ఆంధ్రభాషకు, ఆంధ్రసంస్కృతికి కృత్రిమమైన సరిహద్దులు పాలిమేరలు కల్పించుటకు ఏటులేదు. అట్టి ప్రయత్నాలు నెరవేరగల అవకాశాలు అంతరించినవి. సమగ్రాంధ్ర దృక్పథముతో సాహిత్య కృషి జరుగవలసియున్నది. అట్లు జరుగుచున్నది కూడ. కృష్ణా గోదావరీ తుంగభద్రలు సకలాంధ్రులకు సమష్టి స్వత్వము. సన్నయ, తిక్కన, పోతన మొదలగు మహాకవులు వివిధప్రాంతాలలో అవతరించి ఆంధ్రభాషను ఆరాధించి నప్పటికిని ఆంధ్రజాతి కంతకును వారు సమానముగా గౌరవపాత్రులై యున్నారు. వారి కృషి సకల శ్రాంతములందలి ఆంధ్రభాష యొక్క అభ్యుదయమునకు మార్గదర్శకమైనది. ఈనాడు తెలంగాణము, రాయలసీమ, సర్కారు జిల్లాలలో జరిగిన సాహిత్య కృషిని అందరము కలిసి సమీక్షించుకొని ముందుకు అడుగునేయవలసి యున్నది.

